



**MÖ 1500- 1200 YILLARI ARASINDA
UGARİT ŞEHRİNİN EKONOMİK ÖNEMİ**

Serpil SEVİM KARTAL

**Yüksek Lisans Tezi
Türk Tarihi Ana Bilim Dalı
Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı
Prof. Dr. Süleyman ÇİĞDEM**

2017

Her Hakkı Saklıdır.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANA BİLİM DALI
ESKİÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

Serpil SEVİM KARTAL

**MÖ 1500- 1200 YILLARI ARASINDA
UGARİT ŞEHRİNİN EKONOMİK ÖNEMİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Süleyman ÇİĞDEM

ERZURUM-2017



T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI
ORTAK RAPORU



TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

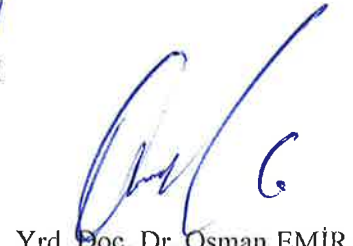
Enstitü Yönetim Kurulu tarafından **Türk Tarihi** Ana Bilim Dalı **Eskiçağ Tarihi** Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Serpil SEVİM KARTAL**'ın tez savunma sınavını yapmakla görevlendirilen jürimiz söz konusu sınavı, **17/08/2017** tarihinde Edebiyat Fakültesi Lisansüstü Eğitim salonunda dinleyicilere açık olarak yapmış ve aşağıdaki sonuca varmıştır.

☒ Jüri üyelerinin münferit tez inceleme raporlarına göre, tezin savunulabileceğine karar verilmiştir. Aday sözlü sınava alınmış ve sınav **75** dakika sürmüştür. Tez savunma sınavı sonunda yapılan değerlendirmede adayın sunduğu tezin **BAŞARILI** olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

☐ Jüri üyelerinin münferit tez inceleme raporları değerlendirilmiş, adaya tezini düzeltmek üzere ay (...../...../20..... tarihine kadar) süre verilmiştir. (Bu süre 3 aydan uzun olamaz.)


Prof. Dr. Süleyman ÇİĞDEM
Başkan


Yrd. Doç. Dr. Yasin TOPALOĞLU
Üye


Yrd. Doç. Dr. Osman EMİR
Üye

Yüksek lisans tezimin sonuçlandırılması ile ilgili olarak yukarıda tarafıma tebliğ edilen sonucu ve yerine getirmekle yükümlü olduğum aşağıdaki şartları (*) okudum.

Öğrencinin ;

Adı Soyadı : Serpil SEVİM KARTAL İmza: 

* Tez savunmasında başarılı öğrenci tezini, Enstitüde kontrol ettirerek, en geç 1 ay içinde ciltlenmiş olarak Enstitüye teslim etmek zorundadır.

** Tezindeki eksiklikleri gidermek üzere süre verilen öğrenci, en geç verilen tarihe kadar gereklerini yerine getirerek tezini aynı jüri önünde savunmak zorundadır.



**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ KABUL TUTANAĞI**



TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Süleyman ÇİĞDEM danışmanlığında, Serpil SEVİM KARTAL tarafından hazırlanan bu çalışma 17/08/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Tarihi Ana Bilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Süleyman ÇİĞDEM

İmza :

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Yasin TOPALOĞLU

İmza :

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Osman EMİR

İmza :

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. .././20..

Enstitü Müdürü
Doç. Dr. Rifat KÜTÜK

İÇİNDEKİLER

ÖZET		III
ABSTRACT		IV
KISALTMALAR		V
ÖNSÖZ		VI

GİRİŞ		1
A. Ugarit Şehri'nin Kültürel Özellikleri		3
1.Ugarit Dili ve Yazısı		3
2.Ugarit'in Etnik Yapısı		4
3.Ugarit'in Mimarisi		4
4.Ugarit'te Din ve Mitoloji		5
B. Konunun Amacı ve Önemi		6
C. Uygulanan Yöntem		6

BİRİNCİ BÖLÜM

UGARİT ŞEHİRİ'NİN EKONOMİK ÖNEMİ VE TİCARET YOLLARI

1.1. Ugarit'in Coğrafi Konumu ve Kalıntılarının Ortaya Çıkışı		8
1.2. Önemli Bir Ticari Merkez: Ugarit		10
1.3. Tüccarlar ve Haklarının Korunması		14
1.4. Ticareti Yapılan Mallar		18
1.4.1. Ugarit'ten Dışarı Ticareti Yapılan Mallar		19
1.4.2. Dışarıdan Ugarit'e Ticareti Yapılan Mallar		21
1.5. Ticaret Yolları		23

İKİNCİ BÖLÜM
SON TUNÇ ÇAĞ’DA UGARİT

2.1. Ugarit Krallığı’nın Siyasi ve Ekonomik İlişkileri	29
2.2. Ugarit ve Hitit İlişkileri	31
2.3. Ugarit ve Mısır İlişkileri.....	41
2.4. Ugarit ve Kıbrıs-Girit İlişkileri	43
2.5. Ugarit Krallığı’nın Sonu.....	47
 SONUÇ	 51
KAYNAKÇA	55
EKLER	65
ÖZGEÇMİŞ	77
DİZİN	78

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

M.Ö 1500- 1200 YILLARI ARASINDA UGARİT ŞEHRİNİN EKONOMİK ÖNEMİ

Serpil SEVİM KARTAL

Tez Danışmanı: Süleyman ÇİĞDEM

Doğu Akdeniz ticareti içinde önemli bir yere sahip olan Ugarit Şehri, ekonomik anlamda bakıldığında bölge içerisinde önemli bir merkez konumundadır. Ticaret yollarının kesiştiği noktada önemli bir rol oynamaktadır. Ele aldığımız dönem itibariyle, bugünkü Suriye sınırları içinde bulunan ve günümüzde Ras Şamra olarak anılan Ugarit Şehrinin ekonomik önemi, ticaret yolları üzerindeki konumu ve bazı devletlerle olan siyasi ve ekonomik ilişkileri çok önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmanın amacı, Doğu Akdeniz’ in Ugarit Kenti bünyesinde ekonomik yönden önemini ortaya çıkarmak, Doğu ile Batı arasındaki ekonomik ilişkileri ve ticaret yollarını araştırmak ve Ugarit kentinin konumunu belirtmektir.

Bu çalışmada, öncelikli olarak Ugarit Kentinin siyasi ve ekonomik durumu hakkında bilgi verilmeye çalışıldı. Akabinde elde ettiğimiz bilgiler çerçevesinde ticaret yolları ve Ugarit’in bu yollar üzerindeki konumu tespit edilmiştir. Son olarak, Ugarit ve diğer devletlerin birbirleri ile olan siyasi ve ekonomik ilişkileri ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ugarit, Ticaret Yolları, Hitit, Ekonomik İlişkiler.

ABSTRACT**MASTER THESIS****THE ECONOMIC IMPORTANCE OF UGARIT CITY BETWEEN 1500-1200 BC**

Serpil SEVİM KARTAL

Advisor: Prof. Dr. Süleyman ÇİĞDEM

The ancient city, Ugarit, which has a significant place in Eastern Mediterranean trade, is an important center in the region when viewed in economic terms. It plays an important role at the intersection of trade networks. Ugarit is located within Syrian borders and it is now called Ras Şamra. It has an important place in terms of its economic strength, its location on the trade routes, its political and economic relations with some states.

The aim of this study is to indicate the location of Ugarit, to analyse economic relations and trade routes between East and West, and to reveal the economic importance of Ugarit in Eastern Mediterranean.

In this study, it is primarily aimed to give information about political and economic situation of Ugarit. Then, based on the obtained data, trade routes and the location of Ugarit on those routes are identified. Finally, political and economic relations between Ugarit and other states are analyzed.

Key Words: Ugarit, Trade Routes, Hittite, Economic Relations.

KISALTMALAR

MÖ	: Milattan Önce
Bkz:	: Bakınız
KTU	: Die Keilalphabethischen Texte aus Ugarit.
RS	: Ras Shamra. (Text)
CTH	: Catalogue des Textes Hittites.
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
C.	: Cilt.
S.	: Sayı.
AÜDTCF	:Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
İCANAS	:International Congress of Asian and North African Studies
JASSS	: The Journal of Academic Social Science Studies
Ed.	: Editör
Çev.	: Çeviren

ÖNSÖZ

“M.Ö. 1500- 1200 Yılları Arasında Ugarit Şehrini Ekonomik Önemi” başlıklı tezimde, arkeolojik kazılar, kitap, makale ve tez gibi bilimsel kaynaklar incelenerek yararlanılmıştır. Ugarit Şehrini bu dönemler arasındaki ekonomik durumunu saptayarak, ticaret ağı içerisinde nasıl bir öneme sahip olduğunu ve bu önemli konumu sebebiyle kimlerle ilişki içinde olduğunu saptamaya çalıştım. M.Ö. 12. yüzyılda yıkılan ve harabeleri günümüze kadar ulaşan Ugarit Şehri ve ekonomik önemiyle ilgili bilgileri toplamak zorlu bir süreçti. Bilimsel çalışmalara bir nebze katkıda bulunmak için çalışmamı büyük bir gayretle tamamlamaya çalıştım.

Geniş bir coğrafyaya yayılmış olan Doğu Akdeniz ticaret ağının önemli bir merkez noktasını oluşturan Ugarit Şehri bu ticarete önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu yüzden çalışmamızda, Ugarit’in ekonomisini açıklamaya çalışırken bu ticaret yollarına değinip Ugarit Kenti’nin bu ticaret yolları vasıtasıyla kurduğu siyasi ve ekonomik ilişkileri üzerine durulmuş ve bu ekonomik ve siyasi ilişkiler hakkında bilgi verilmiştir.

Bu çalışmanın tüm aşamasında bana kütüphanesinden yararlanma imkânı veren ve çalışmamın içeriğinin düzenlenmesinde ve tashih çalışmalarında bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım başta tez danışmanım olmak üzere Prof. Dr. Süleyman ÇİĞDEM’e, Prof. Dr. Hasan Ali ŞAHİN’e, Yrd. Doç. Dr. Osman EMİR’e, Yrd. Doç. Dr. Yasin TOPALOĞLU’na ve çalışmalarım esnasında bana destek veren hayat arkadaşım Kazım KARTAL’a teşekkür ediyorum.

GİRİŞ

Doğu Akdeniz tarih boyunca her zaman ekonomik önemini koruyan bir yer olmuştur. Bu bölgede ticaret yoğun olarak yapılmıştır. Bu bölge de ticaret iki farklı yolla yapılmış olup bu yollardan kara yolunda yapılan ticaretin güzergâhı sadece Levant kıyı kesimlerini kapsarken, deniz üzerinden yapılan ticaret güzergâhı ise Akdeniz dünyasının tamamını içermekteydi. Kara yolu güzergâhı, batıdaki Levant kıyıları üzerinde başlayarak iç kesimlerde Mezopotamya'ya ulaşan ticaret yollarının geçmiş olduğu Fırat Nehri'ne kadar ulaşmaktadır. Deniz ticareti ise M.Ö 1600-1200 yıllarında Akdeniz ticaretinde en yaygın yapılan ticaret şekli olarak bilinmektedir. Gemideki teknolojik gelişmeler neticesinde, zaman ve işgücü bakımından diğer yollara göre maliyeti daha ucuz olması sebebiyle bu dönemde deniz ticaretine rağbet artmış ve ülkeler arası mal alışverişi çoğunlukla deniz ticareti üzerinden yapılmıştır. (Aylin, 2002: 8)

M.Ö. II. Binyılda, tüm Akdeniz ve çevresini kapsayan uzun mesafeli ticaret ağı içinde, özellikle coğrafi konumlarından dolayı, bazı merkezler önem kazanarak zenginleşmiştir. Ugarit (Ras Şamra), Alaşia (Kıbrıs), Alalah (Tel Açana), Ura (Kızkalesi?), Halap (Halep), Troia (Truva) ve Mykenai (Miken) bu merkezlerin en önemlilerindendir. (Çolpan, 2008: 98) Mezopotamya'yı ve İran'ı Doğu Akdeniz ülkeleri ile birleştiren ve Gubla (Byblos), Ugarit gibi önemli limanlarıyla Mısır, Ege ve Suriye arasında ticaretin önemli bir noktası olan Kuzey Suriye bölgesi, güçlü devletlerin bu bölgeye akın yapmalarına sebep olmuştur. (Gavaz, 2007: 2821)

Ugarit, Kuzey Suriye'de bulunan bugünkü Lazkiye'nin 12 km. kuzeyinde, günümüz Ras Şamra harabelerinin olduğu yerdedir. (Kınal, 1963: 1-2) Akdeniz kıyısına konumlandırılmış olup Ras Şamra adı verilen kentteki ilk yerleşim izleri Neolitik Çağ'ın başlarına tarihlenmekte ve elde edilen verilerden, kentin bu dönemden günümüze kadar geçen yaklaşık altı bin yıl boyunca kesintisiz olarak iskân edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bahluliyeh Platosu'ndan, denizi ve Jabal al-Ansariyeh dağ silsilesini ayıran bu bölge geniş, verimli ve sulak bir araziyle çevrilmiştir. Başkentin denizcilik faaliyetlerine yoğunlaştığı, bir kilometreden daha az olduğu söylenen ve akropol üzerinde tapınağın çeyreğinden görülebilen Minet el-Beida, bu denizcilik

faaliyetlerinin yapıldığı en önemli limanlarından biridir. (Yon, 2006: 9) Dolayısıyla Doğu Akdeniz bölgesinin ticaretinde önemli bir yere sahip olan bugünkü Suriye sınırları içinde yer alan Ugarit Şehri birçok devletin sahip olmak istediği bir yer olmuştur. Özellikle Mısır ve Hitit devletleri bu bölgede hâkimiyet kurmaya çalışmıştır. İlk olarak Kuzey Suriye'nin alınmasıyla birlikte Ugarit Kenti Mısır hâkimiyeti altına girmiştir.(Kınal, 1963: 14-23)Daha sonra ise Hitit Devleti'nin egemenliği altına girmiştir. Hitit tarihinin en güçlü krallarından olan I. Hattuşili devletinin siyasi ve iktisadi çıkarlarının bulunduğu Kuzey Suriye'yi ele geçirmek için iki büyük sefer düzenlemiştir.(Yıldırım, 2012: 1390) Daha sonra M.Ö 14.Yüzyılın sonlarında Hitit Hükümdarı I. Şuppiluliuma, Suriye'nin büyük bir kısmını hükmü altına almıştır. Ugarit kralı Hitit devletine düşman bir ittifak tarafından saldırıya uğrayınca, I. Şuppiluliuma'yı yardıma çağırış, bunun üzerine Ugarit Kralı, Hitit Hükümdarına bağlılığını göstermiştir.(Lackenbacher, 2000: 194) Doğu Akdeniz'in önemli ticaret merkezlerinden biri olan Ugarit'in, M.Ö. 14. yüzyılın ikinci yarısında Hititler ile yakın ilişkiler kurduğu arkeolojik kazılardan kesinleşmiştir. Buna göre, Ugarit'ten gelen gemiler yüklerini, Hititlerin denetimindeki Ura limanına boşaltmaktaydılar. Hititlerin bu yol vesilesiyle aldıkları mallar arasında, bronz ve kalayın bulunduğu çivi yazılı tabletlerden ortaya çıkarılmıştır.(Çolpan, 2008: 29)

M. Ö. 2. binyılın başlarından itibaren Anadolu şehir devletleri ile Kuzey Suriye şehirleri arasında önemli dış ticaret ağı oluşmuştur. Bu dönemde Kuzey Suriye tarım alanları ve önemli kara ve deniz yollarıyla, Ön Asya ve Orta Akdeniz bölgelerinin etkileşimde olduğu önemli bir merkezdi. Ayrıca bölgenin politik ve ekonomik zenginliği, değerli madenler, uzmanlaşmış el sanatı ürünleri ve lüks mallar Kuzey Suriye bölgesinin önemini daha da artırıyordu. Kuzey Suriye Bölgesi İran ve Mezopotamya'yı Doğu Akdeniz ülkeleri ile bağlayan, Gubla (Byblos) ve Ugarit gibi önemli limanlara sahipti. Bu limanlar sayesinde Mısır, Ege ve Suriye arasındaki ticarete aracılık yapan önemli bir konum rolü üstlenmiştir. Bu sebeptendir ki Kuzey Suriye bölgesi, ticaret yollarının kesiştiği merkez bölge olması, idare merkezinin yanı sıra

geniş bir hinterlanda sahip olması bakımından da zamanın güçlü devletlerinin ortak hedefi olmuştur.(Sir Gavaz, 2007: 2820)

A. Ugarit Şehri'nin Kültürel Özellikleri

1.Ugarit Dili ve Yazısı

Ugarit Kenti'nin bulunduğu yeri kapsayan Ras Şamra'da yapılan kazılar neticesinde, çoğunluğu Akadça ve Ugaritçe olarak yazılan çivi yazılı birkaç bin kil tablet bulunmuştur. Tabletler genellikle doğal kurumaya bırakılmış ve çok nadir olarak da ateşte pişirilmiştir. Ugarit alfabesinde yüzlerce işaret yerine, otuz kadar harften oluşması bu dilin¹ öğrenilmesini kolaylaştırarak daha çok insan tarafından kullanılmasını sağlamıştır. Bu durum Ugarit'te yazının Mısır ve Mezopotamya gibi genelde dine değil, ticarete yönelik olmasından kaynaklanmaktadır. Aslında işaretler çivi yazısıyla benzerlik gösterse de soldan sağa ve stylus ile kil üzerine yazılmalarından başka hiçbir ortak yanı bulunmamaktadır. Ugarit'te, Ugarit dili ve Babilce yazılmış ekonomik içerikli belgeler ile birlikte iktisadi ve hukuki içerikli özel arşivler, teoloji çalışmalarına kaynaklık eden mitolojik ve ayinleri anlatan metinler de bulunmuştur. Bir Batı-Sami dili olan Ugaritçe ve alfabesi, Charles Virrolleaud ile Edouard Dhorme'nin çalışmaları sonucunda kısa bir süre de çözülmüştür.(Eryayar, 2002: 1)

Antik Ugarit Krallığı'ndan gelen kil tabletler ilk olarak 1929 yılında keşfedilmiş ve kısa süre de tabletlerin çivi yazısı ile nispeten kolay bir şekilde şifresi çözülmüştür.(De Moor, 1987: VII) Bulunan bu belgeler arasında, Sümerce ve Hurrice çivi yazılı tabletler, Hiyeroglif Mısırcası ile yazılmış metinler de ortaya çıkarılmıştır. Bu belgelerin büyük bir kısmı, saray ve civarında kazılan arşivlerde ortaya çıkarılmıştır. Ras-Şamra'da yapılan kazılarda ortaya çıkartılan belgeler, Suriye'deki diğer merkezlerde ortaya çıkarılan belgeler arasında en önemli olanlarıdır. Ras-Şamra arşivlerinde ortaya çıkarılan ve Geç Tunç Çağı'na ait diğer yerleşimlerden gelen verilerle eksik kısımları tamamlanan bu belgelerin,

¹ Ugarit dili ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Segert, 1984; Gordon, 1998.

Ugarit Kenti'nin M.Ö. 1350 ile M.Ö. 1200 yılları arasındaki politik tarihine ışık tuttuğunu söylemek mümkündür.(Taş, 2008a: 96-97).

2.Ugarit'in Etnik Yapısı

Ugarit çok eski kentsel bir şehirdir. Ugarit'te yerleşimin başlangıcı Neolitik Çağ'a kadar dayanmaktadır. Ugarit İlk Tunç Çağ'da en geniş şehirlerdendi ve gelişimini Son Tunç Çağ'da Kuzey Suriye'nin ana ticari merkezi olana kadar sürdürmüştür. Bu gelişimin en önemli faktörlerinin başında coğrafi konumu etkili olmuştur.(Young, 1981: 3) M.Ö. 13. Yüzyıl sonunda Ugarit Krallığı'nın nüfusu, yaklaşık 50.000 olduğu tahmin edilmektedir. Ugarit'ten sonra en geniş yerleşim yerleri ise Ras İbn Hani gibi limanlardır. Nüfusun geri kalanı küçük köylerde yaşamaktaydı. Ugarit Arşivlerinde bulunan ekonomik ve idari metinlerden, Siyannu şehir devletinin kuzeyden güneye kadar olan Orontes Nehri'nden Krallığa kadar yayılan en az 350 köy olduğu bilinmektedir. (Schniedewind ve Hunt, 2007: 8) Ugarit kültürünün temel unsuru, yerel isimlerin büyük çoğunluğunda kullanılan ya da yerli mitoloji ve efsanelere yansıyan Sami'dir. Krallığın temelinde ikinci olarak etnik yapısı, dil bilimi ve kültürel unsur bakımından Hurri yer almaktadır. Ayrıca KTU 1.40=RS 1.002'de, Ugaritte genellikle "Ugarit duvarlarının konukları" adlandırılmasıyla Hititliler ve Kıbrıslılar gibi başka yabancı grupların bulunduğu da bahsedilmektedir. Burada, Ugarit dil ve kültürel alışverişin yapıldığı bir buluşma noktası olarak yansıtılmıştır.(Vita, 1999: 456-457)

3.Ugarit'in Mimarisi

Ugarit kenti, ticaret bakımından olduğu kadar farklı alanlarda da gelişme göstermiş bir şehirdir. Ras Şamra'daki kazılara bakılarak, Ugarit kenti ile ilgili, yol sisteminin varlığından, gösterişli saray yapısından, kent surlarından ve tapınaklarından bahsetmek mümkündür. Önemli bir yapı olan saray, beş avlu etrafında toplanmış yaklaşık yüz odadan meydana gelmiş ve yaklaşık 7000 metrekareden oluşan büyük bir yapıdır. Bu alandaki bir

diğer önemli yapı ise tapınaklardır. Orta Tunç Çağı'ndan kalan iki önemli tapınak bulunmaktadır. Bunlar, Ba'al ve Dagan² Tapınakları'dır.(Yon, 2006: 36)

Kraliyet Sarayı, M.Ö 15. ve 13. Yüzyıllar arasında birkaç aşama içerisinde inşa edilmiş ve yaklaşık 7.000 kare metreyle örtülüydü. Saray kalıntıları, erozyon ve 3 bin yıllık taş yağmalamasına rağmen ve onu yok eden bir yangının sebep olduğu zarara rağmen hala görülmeye değer bir yerdir. Belirli noktalardaki taş duvarlar bir katın yüksekliği kadar hayatta kalmıştır ve burada iç duvarların üzerinde bulunan sıvanın bazı izleri bulunmaktadır. Sarayın kalıntılarını yorumlamak her zaman kolay olmamaktadır çünkü zaman içinde o birçok değişim geçirmiştir. El-Amarna arşivlerinde Tire'nin(Tyre) kralından gelen mektuba göre, burası, özellikle yaklaşık M.Ö 1370/60 de “sarayın yarısını yok eden” yangın tarafından bir kısım yıkımlar geçirmiştir. Diğer faktörler ise burası yağmalanmadan, yakılmadan ve 12.Yüzyılda terk edilmeden önce yeniden yapılandırmadan sonra ortaya çıkan ve M.Ö.1250 depreminde oluşan muhtemel zararları içermektedir. Kraliyet ailesinin evi ve krallığın idari merkezi olarak, saray, ana olarak Akkatça/Akkadian ve Ugaritçe/Ugaritic yazılan kil tabletlerin büyük arşivlerine ürün vermektedir. Bunlar, bize krallığın yönetim işleri, ekonomik yaşamı, iç siyasetini etkileyen olaylar, yabancı diplomasi ve zamanın iki büyük gücü olan Hitit ve Mısır ile ilişkileri ve sonradan Fenikeli kıyısı olan Suriye 'deki küçük komşu krallıklar hakkında çok miktarda bilgi sağlamıştır.(Yon, 2006: 36)

4.Ugarit'te Din ve Mitoloji

M.Ö. II. Binyılında Ugarit'in tapınağı içinde yağmur ve fırtına tanrısı olarak bilinen Tanrı Baal önemli bir yere sahipti. Tanrı Baal Ugarit'in koruyucusu olarak düşünülürdü. (Der Toorn, 1996: 155) Bu dönemde Tanrı Baal, Ugarit Kenti'nde yaşayanların doğal ihtiyaçlarını karşıladığı düşünüldüğünden çok önemliydi. Özellikle Gemiciler herhangi bir dalga ya da fırtınalarla karşılaşmadan varacakları yere ulaşmaları

² Ayrıntılı bilgi için bkz: Wiggins, 1993: 268-274; Simith ve Pitard, 2009; Wyatt, 2002.

için Tanrı Baal'a³ yalvardıkları bilinmektedir.(A. Erdem, 2002: 98-100) 20. yüzyılın ilk yarısında keşfedilen Ugarit yazıtlarındaki verilerden Baal kültüne dair geniş bir bilgiye sahip olunmuştur.(Olgun, 2014: 7-34) Ugarit dininin, sıklıkla Tanrının peygamberleri ilan edilen Kenan Sistemiyle bazı durumlar açısından benzer olduğu söylenmektedir.(Jackson, t.y., s.1; Pardee, 2002: 1-15)

B. Konunun Amacı ve Önemi

Çalışma konumuz ile ilgili tüm kaynaklara ulaşılmaya çalışılmış ve Ugarit Şehri'nin ekonomisi ve Doğu Akdeniz ticaret yolları üzerindeki konumu ve önemi hakkında bilgi verilmesi amaçlanmıştır. Ugarit Şehri ile ilgili olan kaynaklar, kazılar ve günümüze kadar bölgede yapılmış araştırmalar bir araya getirilerek Ugarit Şehri'nin tarihi, coğrafyası, ekonomisi ve bazı siyasi güçlerle olan ekonomik ve siyasi ilişkileri ele alınmıştır.

Ugarit Şehri'nin ve bölgedeki diğer devletlerin nasıl bir güç olduğu, bölge üzerinde ticari ve siyasi ilişkileri arkeolojik ve tarihi eserler ışığında incelenmiş ve Ugarit'in ekonomisi ile ilgili önemli bilgiler kazandırılmaya çalışılmıştır.

C. Uygulanan Yöntem

M.Ö. 1500- 1200 yılları arasında Ugarit şehrinin ekonomik önemi saptanmaya çalışılırken bir literatür çalışması yapılarak konu hakkında hazırlanmış olan kitap, makale, arkeolojik veriler ve tezler dikkatli bir şekilde incelenmiştir. Tez çalışmamız ile ilgili yayınlanmış olan Ugarit ve diğer bölgelerden çıkarılan metinlerinden hareketle hazırlanmış olan kitap, makale, tez gibi yerli ve yabancı kaynaklardan faydalanılarak tez çalışması hazırlanmıştır.

Tezin birinci bölümünde Ugarit Kentinin siyasi ve ekonomik durumu üzerinde durulmuştur. Ele aldığımız dönemde kullanılan ticaret yollarını açıklayarak, bu ticaret yollarının Ugarit ekonomisindeki rolü ve etkisi ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Doğu

³Ayrıntılı bilgi için bkz: Montgomery, 1935: 268-277.

Akdeniz ticaret yollarının güzergâhlarına, bu ticaret ağında taşınan mal akışına ve Ugarit'e hangi malların geldiği ve buradan hangi malların çıktığı saptanmıştır.

Tezin ikinci bölümünde ise Ugarit Krallığı'nın krallarının tarihi hakkında bilgi verilirken Hitit, Kıbrıs-Girit ve Mısır ile olan siyasi ve ekonomik ilişkileri ele alınmıştır. Ayrıca bu siyasi güçlerle yapılan ticarete ve taşınan ticari mallar üzerine durulmuştur. Son olarak da krallığın sonuna değinilmiştir.



BİRİNCİ BÖLÜM

UGARİT ŞEHİRİ'NİN EKONOMİK ÖNEMİ VE TİCARET YOLLARI

1.1. Ugarit'in Coğrafi Konumu ve Kalıntılarının Ortaya Çıkışı

Ugarit Şehri, Kuzey Suriye sınırları içinde yer alan bugünkü Lazkiye'nin 12 km. kuzeyinde yer alan ve günümüzde Ras- Şamra olarak bilinen dönemin en önemli ticaret merkezlerinden birisi olmuştur. (Kınal, 1963: 1-2) Coğrafi konum olarak çok önemli bir yere sahip olan Ugarit şehri, Akdeniz ikliminden dolayı çok yağış alan ve dolayısıyla kuraklıktan uzak, verimli toprağa sahip önemli bir coğrafya üzerinde bulunmaktadır. Ayrıca yağış sonucunda zengin sık ağaçlı ormanların bulunması, Ugarit'te ahşap ve ahşap oymacılığın yapılmasına olanak sağlamıştır. Kuzey Suriye'nin en önemli limanı olan Ugarit'in büyük bir hinterlanda sahip olması onun zenginleşmesini ve gelişmesini sağlamıştır. (Şeyhoğlu, 2007: 132) Ugarit Kenti, gelişmesini kesinlikle coğrafi faktörlerine borçludur.(Kabatiarova, 2006: 16) Başka bir ifadeyle iklimsel şartlar, tarımsal faaliyetlere uygun ve diğer yandan Mısır, Levant Kıyıları, Kıbrıs, Anadolu Kıyıları ve Yunan Dünyası gibi ülkelerle deniz vasıtasıyla ulaşarak ticaret yaptığı önemli bir limanlara sahiptir. Ugarit, gerek tarımsal kaynaklara, gerekse ticari faaliyetlere ve endüstriyel ürünlere sahip olarak daha da zenginleşmiştir. Şehir ve kraliyet ailesinin yanı sıra zengin toprak sahiplerinin ve zengin tüccarların gelişmiş durumları bu faaliyetler sayesinde olmuştur.(Yon, 2006: 14)

Kuzey Suriye Bölgesi, özellikle Akdeniz kıyısındaki limanları ile Yakınoğu ticaretinin kalbinde yer alması, bu bölgenin zenginleşmesini sağlamıştır. Kuzey Suriye bölgesi dolayısıyla da Ugarit şehri, ticaret yollarının getirdiğı zenginliğı elde etmek ve burada hâkimiyet kurmak isteyen büyük güçlerin hedeflerinden biri haline gelmiştir.(Peker, 2009: 9)

Ugarit Krallığı'nın hâkimiyet kurduğı bölge, günümüzdeki Lazkiye Kenti'nin kuzey ve güneyindeki Cebel Ansariye Dağı'nın yamaçlarını kapsamaktadır ki burası Kuzey Suriye'nin en önemli limanıdır. Dahası Ugarit Şehri, Mezopotamya Bölgesinden

başlayan ve Halpa, Kargamış ve Emar'dan (Malbran-Labat, 2000: 195) geçerek gelen ticaret yolların son durağını oluşturmaktadır. Kıbrıs (Lipinski, 1977: 213-217) vasıtasıyla da, Ege dünyası ile kolayca iletişime geçebilmekteydi. Bu coğrafi konumu Ugarit'in Doğu Akdeniz Ticaretinde önemli bir yer edinmesini sağlamıştır.(Yon, 2000: 192-193)

Ras Şamra höyüğü, 1929 yılında Claude F. A. Schaffer başkanlığında Fransız bir ekip tarafından kazılmaya başlanmıştır.(Reckling, t.y., s.1) 1930'lu yıllarda yapılan araştırmalar ile birlikte Doğu Akdeniz ülkeleri ve ticareti üzerine önemli bilgiler bulunmuştur.(Yon, 2000: 187) Yapılan bu kazılar, Ugarit Kenti'nin Neolitik çağlardan beri yerleşim yeri olduğunu ancak III. binyıldaki tarihi ile ilgili pek fazla bilginin olmadığını göstermektedir. (Reckling, t.y., s.1) Ayrıca kazılarda Akkadca, Asurca, Hititçe, Hurrice, Yunanca, Mısır ve Kenan dillerinde olmak üzere 7 farklı dil ile 4 çeşit yazılı (çivi yazısı, çivi alfabe yazısı, Hitit Hiyeroglif ve Mısır Hiyeroglif yazısı) tabletleri kapsayan arşivler Ugarit tarihine önemli ölçüde ışık tutmaktadır. (Kınal, 1963: 2) Bu arşivler, M.Ö. II. bin yılda en zengin çağını yaşayan Ugarit Kenti'nin, o zamanki yaşam biçimi, dini, dili ve tarihi hakkında önemli bilgiler vermektedir. (Sever, 2002: 664-672) Ugarit kentinden bahseden verilere ilk olarak Tell-el Amarna tabletlerinde (Lipinski, 1977: 216) ve Boğazköy'de Hitit yazılı belgelerinde rastlanmıştır. Çıkarılan kaynaklar ağırlıklı olarak, Orta Tunç Çağ ve özellikle Son Tunç Çağ'ı kapsayan 2. binyıldan gelmektedir. Ayrıca Ras Şamra höyüğünden elde edilen metinlerde, Ugarit'in varoluşunun son evresinde "Ugaritic" adlandırması yapılmıştır. Ugaritic ile ilgili kaynaklar M.Ö 18.yüzyılda Euphrates üzerindeki Mari de, Alalah da, Boğazlıyan⁴ da, Mısır'daki El-Amarna da (M.Ö.14.yüzyıl) ve krallığın en son ortadan kaybolmadan önceki dönemde 14.yüzyılın başları ile 12.yüzyılın başlarında Ugarit'in kendi metinlerinde bulunmuştur. Neolitik zamanlardan Son Tunç Çağın başlangıcına kadar, kentin ilk dönemleri hakkında nispeten daha az bilgi bulunmasına rağmen, Ras Şamra höyüğün üzerinde özellikle krallığın son 60 yılına ait metinler yoğun olarak

⁴ Boğazlıyan Yozgat İli sınırları içerisinde olup, Hitit yerleşimlerinin yoğun olduğu bir yerdir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Karauğuz, 2016: 21-32.

bulunmaktadır. Özellikle kraliyet sarayında tutulan arşivler, M.Ö. 1370'den itibaren Ugarit tarihinin son dönemi hakkında bize çokça bilgi sağlamaktadır. (Yon, 2006: 15)

1939'lu yıllara kadar devam eden kazılar, bu dönemde patlak veren II. Dünya Savaşı sebebiyle kesintiye uğramış ancak savaş sona erdikten sonra 1948 yılında tekrar çalışmaya başlanmıştır. Ugarit'teki bu kazılar 1972'de H. Contenson başkanlığında, 1975 yılından sonra ise Marguerite Yon tarafından yürütülmüştür. (Şeyhoğlu 2007: 133)

Ugarit Şehri, M.Ö. 2. Binyıl ortalarından itibaren olmak üzere, devletlerarası diplomasinin ve ticari ilişkilerin yoğun bir şekilde yaşandığı bir yer olmuştur. Şehir, Mısır topraklarını Hitit Devleti'ne, Mezopotamya topraklarını ise Miken medeniyetine bağlayan büyük bir ticaret ağının merkezi durumundadır. Ugarit kenti, farklı ulusları bünyesinde barındıran ve özellikle Geç Tunç Çağı döneminin en aktif limanları arasında olmakla beraber tek başına bir liman da sayılmamaktadır. Ugarit'in kendine liman özelliği kazandıran en önemli limanlarından biri Minet El-Beida'dır. (A. Erdem, 2002: 117)

Ugarit arşivleri Beyrut, Biblos, Tire ve Sidon gibi Levant'ta yer alan liman kentlerinin hem çevre kültürler hem de birbirleriyle olan ilişkileri hakkında bilgi vermektedir. Bunun yanı sıra Ashkelon, Akko, Asdod gibi Güney Levant'ta yer alan liman kentleri hakkında da bilgi vermektedir. (Çömelekoğlu, 2012: 49-52)

1.2. Önemli Bir Ticari Merkez: Ugarit

Ugarit'in uluslararası ticari hayattaki önemi M.Ö 2.bin yılın yarısından sonra artmaya başlamış ve bu ticari hayatın merkezlerinden biri olmuştur. Ugarit'in ekonomisi ve ticareti ile ilgili sahip olduğumuz bilgiler arkeolojik dokümanlardan, özellikle Ugarit limanı olan modern Minet-el- Beida'daki kazılardan gelmektedir. M.Ö. 18.yüzyıla kadar Ugarit Şehri Girit ve Ege bölgesiyle ve Mezopotamya (Mari) ile doğrudan bağlantıları sayesinde zaten önemli bir ticari merkez konumundaydı. Mari Kralı Zimri-Lim'in Ugarit'e ziyareti ve onun ticari faaliyetleri hakkındaki bilgiler, bu iddialar için iyi bir kanıt sağlamaktadır. Fakat uluslararası ticarete önemli bir yere sahip olan

Ugarit'in gelişme dönemi, M.Ö 14.yüzyıl ile 12.yüzyılın başlangıcı arasını kapsamaktadır. Dış ticarete kraliyet tekeline benzer olarak, komşu ülkeler ve onlarla ticaret yapmak isteyen siyasi güçler arasında siyasi antlaşmalar bulunmaktaydı. Bu ülkeler arasında antlaşmalarla düzenlenen bir ortaklığın bulunduğunu çıkarılan metinlerden anlıyoruz. Ayrıca bu metinlerde fiyatlar, ödemeler ve tüm kara yoluyla olan taşıma şartları ve deniz ticaretinin yanı sıra uluslararası ticaret için gerekli bir önkoşul olan "milli" metrolojik birimlerin çeşitliliği arasındaki ortak düzen hakkında da bilgiler bulunmaktadır. (Watson ve Wyatt, 1999: 439) Ekonomiyle ilgili çıkarılan kaynaklar özellikle kalay ticaretiyle ilgili olarak şehirden bahsetmektedir. (Yon, 2006: 15) Konumuzu oluşturan M.Ö. 1500-1200 yıllarının öncesiyle ilgili olarak Orta Tunç Çağ'ın sonuna (M.Ö. 1650) ya da Son Tunç Çağ'ın ilk evresinde (M.Ö. 15. yüzyıl) kadar Ugarit hakkında bilinenler fazla değildir. M.Ö 14.yüzyıla birlikte Ugarit tarihinin en iyi belgelenmiş çağı başlamış ve Son Tunç Çağ boyunca da devam etmiştir. (Yon, 2006: 15) Ayrıca Ugarit'in komşu krallıklar ile yaptığı diplomatik mektupları da içeren bu metinler, ticaret ağının anlaşılması ve ticari güzergâhların saptanmasında bizlere önemli bilgiler sunmaktadır.(Yon, 2006: 18-19)

Girit'in ve Yunanistan'ın denizci halklarının, Mısır ve Suriye-Filistin kıyı şeridi ile ticari ilişkilerini geliştirmek ve transit limanı olarak kullanmak için Ugarit'te bir ticaret acentesi kurmaları Ugarit'in ekonomik gelişimini hızlandıran faktörlerden biri olmuştur. Bu gelişmeden sonra, Doğu ve Batı dünyasının zenginlikleri önemli bir ticari nokta da olan Ugarit'e akmıştır. Ugarit Şehri özellikle II. Bin yılın ortalarından itibaren geliştirdiği ticari faaliyetleri sayesinde kara veya deniz yoluyla artık Mısır'ı Hitit İmparatorluğu'na, Mezopotamya'yı Miken Uygarlığına bağlayan çok geniş bir ticaret ağının merkezi olmuştur. Ugarit Şehri Hitit, Hurri, Mısır ve Mezopotamya'dan birçok tüccarın, memurun ve askerinin yollarının düştüğü önemli bir ticaret noktasıdır. Ugarit Şehri bu elverişli konumu sayesinde kozmopolit ve zengin bir kent ve ticaret kavşağı haline gelmiş ve Kenan Siteleri gibi Ugarit şehri de büyük devletlerin ilgisini çekerek onlara bağlılığını bildirmek zorunda kalmıştır. (Girgin, 2006: 24) Bu cümleden hareketle örneğin Ugarit Şehri M.Ö. 14. Yüzyılda Hititler'in ticaretine yön veren ve

ekonomisine katkı sağlayan önemli bir vassal krallık statüsüne gelmiştir. Ugarit Şehri buradaki ticaret faaliyetlerinin merkezi konumundaydı. Çünkü Ugarit'i de kapsayan coğrafyanın en önemli limanlarından olan Ura Limanı, Ugarit'in hemen yanı başında bulunuyordu ki bu durum Hititler'in M.Ö.13.Yüzyılda bu liman sayesinde Filistin'den Mısır'a kadar uzanan deniz ticaret yolunun kontrolünü elinde bulundurmasını sağlamıştır. Bu durum Hitit Devleti için hem kara hem de deniz yollarının kesiştiği bir konumda bulunan Ugarit Şehri'nin avantajlı coğrafi konumundan dolayı bölgede ticari ve siyasi bir güç sağlıyordu. Dahası Alaşıya (Kıbrıs) ve Kilikya kıyılarından kolaylıkla ulaşılabilir bir uzaklıkta olması ve Filistin, Mısır ve Lübnan arasındaki deniz trafiğinde kullanılan limanlarının en kuzeyinde bulunması gibi sebeplerden dolayı Ugarit Şehri, Ege dünyası ile Uzakdoğu arasında doğal bir iletişim noktasını oluşturmaktaydı. Kıbrıs, Girit, Beyrut, Tire ve Biblos'tan gelen gemiler taşıdıkları yükleri Ugarit limanına bırakıyorlardı ve buradan başka limanlara sevk ediliyordu. (Yon, 2000: 189) Ayrıca Akdeniz de ihraç edilen ürünler, Lübnan kerestesi, tüccarların dönüşleri sırasında getirdikleri madenden yapılmış mücevherler ve farklı bölgelerden getirilen köleler de Ugarit Şehrinden geçmekteydi.(Girgin, 2006: 25)

Bu çağlarda, en önemli ticari ilişkiler, Ugarit ve Hitit İmparatorluğu ile onun vassal krallıkları Karkamış, Emar ve diğerleri arasında kurulan uluslararası antlaşmalarla ve Hitit Kralının emirleri tarafından garantilenmiş ve güvence altına alınmıştır.(Watson ve Wyatt, 1999: 441-445)Ticaretile ilgili uluslararası metinler karşılıklı ticari antlaşmalara dayanmaktadır. Bu yüzden Karkamış Kralı İni Tesub 'un beyannamesinden biliyoruz ki Karkamış'ta onların ticari faaliyetlerinden bahsettiği Ugarit Kralının *Tamkârû*⁵ sa *Mandatti* olduğu zamanlarda ya da Ugarit'te onların ticari faaliyetleriyle uğraşan Karkamış Kralının tüccarları soyularak öldürülmüşlerdir. Daha sonra suçlular bulunarak cezalandırılmış ve çalınan mallar sahibine geri iade edilmiştir. Eğer katiller bulunmazsa, cinayetin işlendiği bölgenin insanları tazminat olarak 3 Minas gümüş ödemek zorunda kalırlardı. Bizde biliyoruz ki böyle vakalar meydana gelmiş ve

⁵ Metinlerden Tamkâr olarak bahsedilen kişilerin o dönemdeki tüccarların olduğunu anlıyoruz. Ayrıntılı bilgi için bkz: Heltzer, 1978: 121-122.

tüccarların hayatı için tazminat ödenmiştir.(Watson ve Wyatt, 1999: 441-445) Bu metinlerden bazılarında Karkamış ve Ugarit'in insanları arasında antlaşmalar olduğu gibi yazılmıştır. Yani bu dönemde devletler ticarete çok önem vermiş ve aralarında ticareti güvence altına alan antlaşmalar ve işbirlikleri yapmışlardır. Ticari ilişkilere ve tüccarlara zarar veren kişiler cezalandırılmış ve suçun tekrarının olmaması için caydırıcı cezalar uygulanmaya çalışılmıştır.

Başka önemli metin de, Ugarit kralı Niqmepa'ya giden Hitit Kralı III. Hattuşili'nin fermanıdır. İlk olarak fermenda Hitit Kralı, Ugarit Kralı'nın Hitit İmparatorluğunun deniz limanı olan Ura'nın tüccarlarının Ugarit'te kalmasının tüm bir yıl için ağır yük olduğu şikâyetine tepki göstermektedir.(McGeough, 2007: 332) Daha sonra Hitit Kralı Ura'nın tüccarlarının kış zamanında Ugarit'ten ayrılmak zorunda olduklarını ilan etmiştir. Ura'lı tüccarların kış zamanı Ugarit'i terk etmeleri ve başka yerde kalmamaları mecburi tutulmuş ve aynı şey "Kutupa şehri'nin oğulları" içinde geçerli olmuştur. Bu metinlerden ve çıkarılan diğer metinlerden de anlıyoruz ki ticari ilişkilerin, özellikle yabancı ticarete, uluslar arası kanunlarla sınırları belirlenmiştir.(Watson ve Wyatt, 1999: 441-445)

Ugarit Şehri coğrafi yapısı nedeniyle Levant kıyısında bulunan liman kentleri arasında en göze çarpan şehirdir diyebiliriz. Çünkü Kuzey Levant'taki konumu sayesinde Mezopotamya, Ege ve Kıbrıs arasındaki deniz ve kara ticaretinin kavşağında yer almaktadır.(Landau, 2010: 164-165) Ugarit ekonomisi daha çok deniz ticaretine dayanmaktadır. Önemli bir limanı olan Minet-el Beida'da yer alan depolarda ihraç edilmek üzere depolanan birçok Kenan amforası ve Kıbrıs'tan gelen malzemelerin bulunması, Ugarit ile farklı bölgeler arasında deniz ticaretinin yapıldığını göstermektedir.(Çömelekoğlu, 2012: 49-52) Ugarit'in bu ticaretin getirdiği bir zenginliğe sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca metinlerden Ugarit'in Fenike, Filistin kıyıları, Mısır, Hitit imparatorluğu, Anadolu kıyıları, Kıbrıs, Girit ve Mikenler⁶ ile

⁶ Miken saraylarındaki üretilen malların ticaret, vergi ve hediye gibi yollarla merkezde toplanarak tekrar dağıtıldığı bir ekonomik sistemin olduğu kabul edilmektedir. Buna göre: "saray ekili arazileri ve otlak olarak kullanılan meraları, yerel ve bölgeler arası ticareti denetler, üretimi de kendi elinde bulundururdu.

ticaret yaptığı ve burada bir geçiş noktası olduğu ispatlanmıştır. Örneğin Ugarit'te bir Miken kolonisi olduğu bilinmektedir. Ugarit'e bağlı önemli bir liman olan Minet el Beida(Jackson, t,y, s.1), bu ülkelerin ortak noktası olmuştur. Ugarit ve bu ülkeler arasında yağ, bira, gümüş, buğday ve fildişi gibi ürünlerin ticareti yapılmıştır.(Özkan, 1995: 212) Ugarit Kralı'na ait gemilerin Mısır, Girit, Kıbrıs ve Kizzuwatna ile ticari faaliyetlerde bulunduğu bilinmektedir.(Linder, 1981: 31-42) Ugarit'in gemi bakımından deniz gücüne sahip olduğunu tabletlerden öğrenmekteyiz.(Çömelekoğlu, 2012: 51)

1.3. Tüccarlar ve Haklarının Korunması

Kazılardan çıkarılan metinlere göre Ugarit Şehrinde tüccarlar önemli bir topluluktur ve gerek limanlarda gerekse saraylar da ve çoğu evde ticari faaliyetlerin yapıldığı görülmüştür. Ayrıca uluslar arası ticari örgütlerin bulunduğu ve bu örgütlerin yüksek rütbeli kişilerce yönetildiği yine bu metinlerden anlaşılmaktadır. (Tüylü, 2014: 14-15)

Ugarit de çıkarılan metinler ve arkeolojik verilere göre Ugarit II. Binyıl başlarında, özellikle ortalarından itibaren Levant Kentleri, Kıbrıs, Mısır, Hatti, Girit ve Miken gibi ülkeler ile yoğun olarak ticaret yaptığı görülmektedir. Ugarit'te Kadeş savaşıdan sonra imzalanan barış antlaşmasıyla birlikte ticari faaliyetler de yoğunluk olmuştur. Hititli tüccarlar Hitit Devletine bağlı olan liman kenti Ura'dan Ugarit'e

Çiftçiler buğday ve zirai ürünleri merkeze vergi olarak ödemek zorundaydı. Söz konusu doğal verginin miktarı ekilen alanın büyüklüğüne göre bağlı tutulur ya da köy ve bölgeden toplu halde alınırdı. Saray topladığı artı üründen kendisine bağlı çalışan zanaatkarları beslerdi. Üretimde kullanılan tunç ya da yün türünden ham maddeler işçilere saray bürokratları tarafından dağıtılırdı. Elde bulunan iki sayı söz konusu ekonominin boyutlarını kavramaya yarar: Knossos Sarayı'nda ortaya çıkarılan bir dizi Linear B levhasında Orta Girit'te beslenen 100.000 koyundan söz edilmektedir. Bu koyunlardan büyük olasılıkla yün üretiminde yararlanılmaktaydı. Knossos'ta saptanan bir başka belgeden Güney Girit'te bir yerden 10.000 birimlik buğday elde edildiği anlaşılmaktadır. Bu miktarın çağdaş ölçü birimleriyle yaklaşık 775 ton tuttuğu sanılmaktadır. Yeniden dağıtım sisteminde saray vergi toplamakta, işçilere tayın ve ham madde dağıtmakta, ekonomik dolaşımın büyük bölümü için gerekli olan türlü kumaş ya da kokulu yağ türünden malları pazarlamaktaydı.” Miken dünyası açısından ticaret, Linear B tabletler, Yakınoğu Dünyasının yazıyla tespit edilen ticaret geleneği içinde Minos-Miken uygarlıklara dair muhtemel aktarımlar, Akdeniz Havzasındaki kazılarda elde edilen arkeolojik verilerden yola çıkarak anlaşılmaya çalışılmaktadır. Ticaret Miken dünyasında dış dünya ile kurulan bağların temeli olarak değerlendirilmektedir. Nitekim tabletlerde saraylar arasında ticaret olduğuna dair herhangi bir bilgi yoktur. Mykenai'de Thebes'e gönderildiği söylenen kıyafetler dışında saraylar arasında ticari ilişki ya da mal takasına dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bu durum denizaşırı ticari ilişkiler içinde geçerlidir. Bkz: İreç, 2014: 48-58; Jung, 2006: 274., Palaima, 1991: 274.

gelerek Hitit ve Ugarit arasındaki deniz ticaretinde önemli rol oynuyorlardı. Ura'dan gelen tüccarlar Hitit Krallarının emri üzerine Ugarit'ten Hitit ülkesine tahıl getirmekteydiler. Bu sebeple Ugarit, Hitit Devletinin tahıl ve gıdasını temin ettiği en önemli vassal kentiydi. Uralı tüccarlar Ugarit Şehrinde faal olarak ticaretle uğraşırlardı. Daha öncede bahsettiğimiz gibi, Uralı tüccarlar paralarıyla, Ugarit'ten ev ve arazi satın alarak mülklerini rehine koyan Ugarit vatandaşlarına kredi teminatı vermayla ilgilenirlerdi. Bu durum Ugarit Kralı'nın şikâyetine sebep olmuş ve bu durumu Hitit Kralı III. Hattuşili'ye bildirmiştir. Hitit Kralı ise bir fermanla Ura'nın tüccarlarına Ugarit Şehri'ndeki faaliyetlerine kısıtlama getirmiştir. Bu fermana göre Uralı tüccarlar yaz ayları dışında Ugarit'te kalamayacaklar ve sadece yaz aylarında ticari faaliyette bulunabileceklerdi. Kış geldiğinde ise ülkelerine döneceklerdi. Eğer Ugaritli vatandaşların Ura'lı tüccarlara ödenmemiş borçları varsa, onların mallarına el koymaları yasaktı. (Kuhrt, 2009: 406) Bu durum göstermektedir ki Ugarit herhangi bir ülke ile ticaret yapmakta özgür iken siyasi olarak karar verme ve kanun koyma yetkisine sahip değildir diyebiliriz. Hitit Kralı ise bu fermanla Ugarit'in çıkarına bir karar almıştır. Bu kararlar önemli bir ticari merkez olan Ugaritle ilişkilerini bozmak istememiş olabilir. Ayrıca Hitit devleti Ugarit Şehri'nden aldığı verginin düşmesinden ya da kesilmesinden korktuğu içinde Ugarit lehine bir karar almıştır diyebiliriz. Ugarit'in Hitit Devletine ödediği verginin metni:

“Güneşim, Büyük Kral, efendine vereceğin haraç, büyü[k şekel ağırlığına (göre) (1 8,79 gr)] 12 mina (1 Hitit minası - 40 şekel) 20 şekel altın, ana armağan olarak 1 mina ağırlığında bir altın maşrapa, 4 keten urba. güneş tanrım, Büyük Kral, efendileri için muhteşem bir keten elbise, güneş tanrım, Büyük Kral, efendileri için 500 şekel mor yün, 500 şekel kırmızı mor yün.

Kraliçe için 30 şekel ağırlığında bir altın maşrapa, bir keten urba, 1 00 (şekel) mor yün, 1 00 (şekel) kırmızı yün. veliaht prens için 30 şekel

ağırlığında [bir] altın maşrapa, bir keten urba, 1 00 (şekel) mor yün, 1 00 (şekel) kızıl yün.

Başyazıcı için 30 şekel ağırlığında bir gümüş maşrapa, bir keten urba, 1 00 (şekel) mor yün, 1 00 (şekel) kızıl yün. (Bazı yüksek rütbeli saray memurları) için 30 şekel ağırlığında bir gümüş maşrapa, bir keten urba, 1 00 (şekel) mor yün, 1 00 (şekel) kızıl yün. Aynısı ikinci [depo i]darecisi için.

Nazır için (30 şekel ağırlığında bir gümüş maşrapa], bir keten urba, 100 (şekel) mor yün, 1 00 (şekel) kızıl yün için bir gümüş maşrapa, bir keten urba, 1 00 (şekel) kızıl yün, 100 (şekel) mor yün. Güneşim, kral, efendileri ile soylular arasında (başka haraç alan) yoktur. Bu haracı getirdiği gün Nikmaddu (ek olarak başka armağan) sunmak zorunda değildir.”(Kuhrt, 2009:403-404)

Metine göre Ugarit Krallığı yaklaşık 9 kg külçe altını ve yaklaşık 2 kg altın kapları vergi olarak verecektir. Bu ödenecek altınlardan yaklaşık dörtte üçü Hitit Kralına verilir, dörtte biri ise kraliçe ve veliaht prens arasında paylaşılır. Ayrıca Hitit Devletinde üst düzey yönetici memurlara gümüşten yapılmış kaplar verilerek herkese de keten giysi ve bolca mor ve kızıl yünler dağıtılırdı. Ugarit bu vergiyi vererek askeri olarak da Hitit Devleti’nin güvencesini almış ve onun korumasına girmiştir diyebiliriz.

Ugarit ve Mısır arasındaki ticari ilişkiler Hitit- Mısır barış antlaşmasından sonra artmıştır. Mısırdan gelen tüccarlar Ugarit’te ticaret yaptıkları dönemlerde belli bir süre kalıp alım-satım işleriyle meşgul oluyorlardı. Tüccarlar Mısır ve Ugarit arasında daha çok yağ, tahıl, cam vazo ve köle ticareti yapmaktaydı. Ugarit’teki birçok metine göre Mısır ve Ugarit tüccarları arasında köle ticareti yoğunlukta idi. Ayrıca başka metinlerde Mısırlı tüccarlar ve Mısır ülkesinden gelen ticari malların Ugarit Şehri’ne ulaştırılmasında katkısı olan Levant sahil şehirlerinden gelen bu tüccarlar net bir şekilde birbirinden ayırt edilmiştir. Yani Mısırlı tüccarlar Ugarit Şehri’nde bizzat kendileri iş görmektedirler. (Tüylü, 2014: 91)

II. Binyılda ticaretin gelişerek yoğunluk kazanmasıyla birlikte ticari faaliyetlerin devamlılığını sağlamak, tüccarların can ve mal kaybını önlemek ve adil işleyişi sağlamak için ticari faaliyetler, çoğu zaman devler arasında yapılan antlaşmalarla güvence altına alınmaya çalışılmıştır.

Kazılardan çıkarılan metinler içinde soyguncuların ve tüccar cinayetlerinin olduğu ile ilgili metinler bulunmaktadır. Bunların çözümlenmesi için yapılan bazı dava ve mahkeme kayıtları bulunmaktadır. Örneğin bir metinde, Tarhudassi Kralı adına görev yapan bir tüccarın Ugarit Şehrinden gelen bazı insanlarca öldürülmesi geçmektedir. B olay üzerine o dönemde Hitit Devleti'nin Kuzey Suriye ve dolayısıyla Ugarit'te resmi temsilcisi olan Karkamış Kralı İni Teşup, Ugarit vatandaşlarını, öldürülen tüccarın Ari- Şimiga isimli tüccar kardeşine 180 şekel gümüş ödenmesi yönünde bir karar vermiştir. Yine başka bir metinde, Aballa isimli bir kentten Ugarit'e gelen tüccar öldürülmüş ve bunun üzerine Ugarit 1,200 şekel ödemiştir. (Tüylü, 2014: 75-76) Bu uygulamadan şu yorumu çıkarabiliriz ki Hitit Devleti yaşanan olaylarda tek bir kişiye değil halkın tamamına cezayı ödetmektedir. Böylelikle yaşanan olaylara halkın da tepki göstererek engellemelerini sağlamak istemiştir diyebiliriz.

Hitit Kralı, kendi koyduğu yasalara göre ticarete kurallara uymayan ve sorumluluklarını yerine getirmeyen kişilerin ağır tazminatlar ödemesini istemiştir. Buna göre III. Hattuşili döneminde Karkamış genel valisi olarak görev yapan İni Teşup'un düzenlediği bir kararnamede, Karkamış yurttaşları topraklarından geçerken öldürülmüş olan her Ugaritli tüccar için Ugarit Krallığı'na üç gümüş mina tazminat ödeyeceği belirtilmiştir. Bu kararnamenin benzeri tam tersi olarak Ugarit yurttaşları içinde geçerli olmuştur. Bu bağlamda bu olaylarla ilgili olarak Ugarit'in önemli miktarda ödediği bazı tazminat örnekleri bulunmaktadır. II. Niqmepa zamanındaki bir kararnameye göre, III. Hattuşili, Ugaritli olmadığı düşünülen Talimmu adlı bir tüccarın iş ortağının Apşuna şehrinde öldürülmesi üzerine, Ugarit Kralından Talimmu ve yakınları için 1 talent gümüş kan bedeli vermesini emretmiştir. (Tüylü, 2014: 71) Örneklerde de görülmektedir ki ticari faaliyetler, tüccarların can ve mal güvencesi ve ticaretin devamlılığı için kararnameler çıkarılarak, bu sistemin gelişerek devamlılığı sağlanmaya

çalışılmıştır. Bu sebeple ticaretin işleyişinde bu kararnamelerin çıkarılması önemli bir gelişmedir diyebiliriz.

II. Binyılda Mısır, Kıbrıs, Mezopotamya, Suriye ve Filistin'den gelen tüccarların yoğun olarak Ugarit Şehri'nde ticaretle uğraştıkları belgelerden kanıtlanmıştır. (Taş, 2015: 147) Bu bize göstermektedir ki Ugarit ticaret ağı içinde uğranması gereken önemli bir merkez liman olmuştur ve ticaretin işleyişinde önemli bir rol oynamıştır.

Birçok metinde Ugarit, Mısır ve Hitit ülkesinden tüccarların ve üst düzey yönetici memurların bu ülkelerde seyahat ederek ticaret yaptığı gösterilmiştir. Bu ticari faaliyetlerin kontrolü ise kral ve kraliçeler tarafından bizzat görevlendirilen memurlar ya da kişiler sağlamaktadır. (Singer, 1999: 675) Yine Kıbrıs, Ugarit ve Hitit arasındaki ticarete özellikle zengin şirketlerle devlet için çalışan memurlar etkindi. Ayrıca Hitit'e yapılan bakır ticaretinin taşımacılığı da Ura ve Ugarit tüccarlar tarafından yapılmaktaydı. (Singer, 1999: 676) Ugarit ve Kıbrıs arasındaki ticarete ağırlıklı olarak bakır taşınsa da çıkarılan bir metinde, III. Niqmaddu ile Kıbrıs arasında bir yağ ticareti ile ilgili antlaşmadan söz etmektedir. (Singer, 1999: 692.)

M.Ö 1500'den yıkıldığı zamana kadar Doğu Akdeniz liman şehirleri arasında en güçlü, zengin ve sosyo- ekonomik açıdan çevresiyle sürekli etkileşim halinde olan kentlerden birisi olan Ugarit, bu bölgedeki ticaretin işleyişinde önemli bir yere sahiptir. (Schniedewind- Hunt, 2007: 8) Bu yüzden Ugarit Kenti'nin her ne kadar Hitit Devleti'nin vassalı olsa da ekonomik yönden oldukça zengin ve gelişmiş bir şehirdir diyebiliriz.

1.4. Ticareti Yapılan Mallar

Ugarit arşivlerinden anlaşıldığına göre, ticaret malları arasında 350'den fazla farklı ürünün bulunduğu anlaşılmaktadır. Ticareti yapılan mallar arasında hazır ürünler, ahşap, bakır, gıda, giyecek, kap kacaklar, çiftlik hayvanları (Linder, 1981: 31-42), terazi kefeleri ve çeşitli ağırlıklar gibi birçok ürün yer almaktadır. Ticaret ürünlerinde deniz

yoluyla taşınanların hangileri olduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte bazı metinler bu konuyla ilgili bilgiler sunmaktadır.

1.4.1. Ugarit'ten Dışarı Ticareti Yapılan Mallar

Levant kıyıları içinde önemli bir ticari merkez olan Ugarit Şehri, Doğu Akdeniz ticareti içinde en önemli merkezlerden biri olmuştur. Ticaret vasıtasıyla taşınan malların başta Ugarit olmak üzere kıyı limanlarında toplanması ve buradan diğer bölgelere taşınması buranın ne kadar önemli rol üstlendiğini göstermektedir. Ugarit'in kendi topraklarında üretilip dışarıya gönderdiği mallara baktığımızda bunlar içinde en önemli mallardan tahıl ticareti dikkat çekmektedir. KTU 2.46'ya göre Kıbrıs'a ve RS: 20.212/RS 20.159' a göre de Ura'ya büyük miktarda tahıl ticaretinin yapıldığı bilinmektedir.(Çömelekoğlu, 2012: 49-52) Bu dönemde tahıl ticareti önemli bir yer tutmaktadır. Akadça yazılan bir Ugarit Metnine göre, Hitit Kralı, ülkesinde tahıla ihtiyaç duyulmasından dolayı Ugarit Kralından 2000 ölçek tahılı gemiler vasıtasıyla Hitit ülkesine taşınmasını istemiştir. (A. Erdem, 2002: 133) Yine Mısır ve Ugarit arasındaki ticarete, özellikle Kadeş Barışından sonra tahıl ticaretinin yoğun olarak yapıldığı bilinmektedir. Dahası Mısır Ugarit Şehrinden Hatti ülkesine giden tahıl ticaretinin en önemli sağlayıcılarından birisi olmuştur. (Astour, 1981: 25) Ugarit'te çıkarılan birçok metin bu dönemde Ugarit ile Mısır arasında tahıl ticaretinin yoğun olarak yapıldığını göstermektedir. (Singer, 1999: 714-715) Ugarit, 14. Yüzyılda Hitit Devletinin vasalı olduktan sonra, Hitit Devletinin en önemli tahıl ve gıda sağlayıcılarından olması, iki ülke arasında ilişkilerin hassasiyet kazanmasını sağlamıştır. Çünkü 14. Yüzyıldan sonra, özellikle Hitit devletinin zayıfladığı dönemlerde Hitit Devleti için tahıl hayatı bir önem taşımaktaydı. Bu sebeple Ugarit Krallığından Hitit Devletine tahılın ulaşmaması iki taraf arasında önemli siyasi problemlere sebep olmaktadır. (Tüylü, 2014: 153) Ayrıca Ugarit'teki yazılı metinlerde, şarabın da Ugarit ve diğer bölgeler arasında ticaretinin yapıldığından bahsedilmekte olup şarabın çeşitleri ve kaliteleri hakkında da bilgiler bulunmaktadır. Bulunan Ugaritçe bir liste de, türlere göre ayrılmış yüzlerce kap şaraptan bahsedilmektedir. Bu bahsedilen kaplardan 30

tanesi, değeri yedi Şekel gümüş ile ölçülen şarapla doldurulmuştur. Ugarit ülkesinde üretimi yapılan tekstil mallarına da diğer ülkeler büyük bir rağbet göstermekteydi. Bununla birlikte, metinlerde Ugarit Kenti'nin kıyısı boyunca ele geçen tuzun da satıldığından bahsedilmektedir. (A. Erdem, 2002: 139-140) Tahıl, şarap, zeytin, üzüm gibi temel gıdaların üretimi Ugarit Şehrinde tarımsal faaliyetlerin çeşitli ve gelişmiş bir yapıda olduğunu göstermektedir diyebiliriz.

Bu ticaretin odağında olan yerlerden Biblos ve Aşdod kentlerindeki kazılarda, üretim yerlerinde lapis lazuliyle akikten yapılan birçok mücevher de ele geçirilmiştir. Burada yapılan bu değerli mücevher eşyalar diğer bölgelerden de talep edilmiştir. Öyle ki Hitit ve Ugarit Kralları arasındaki antlaşma da gümüş ile altın gibi madenlerin yanı sıra bu değerli taşları da vergi listesine ekledikleri görülmektedir. Dahası bu tür taşların ara sıra erguvan rengine boyandığından da bahsedilmektedir. Ugarit Kralı ile Hatti Kralı arasındaki bir antlaşma da Ugarit Kenti'nin vereceği verginin bir bölümünü yine erguvan rengiyle boyanan yünler ile ödemiş olduğundan söz edilmektedir. (A. Erdem, 2002: 139-140)

Ugarit Şehri, metal eşya ticaretini ağırlıklı olarak Mısır, Hitit, Ege ve Mezopotamya ile yapmaktaydı. Arşivlerden elde edilen mektuplar Ugarit krallığının işlenmiş metal nesneler ihraç ettiğini bilindirmektedir ancak bunların nasıl işlendiği ve tekniklerinin neler olduğu hakkında bilgi vermemektedir. (Astour, 1965: 253) Bir başka ticareti yapılan ürün ise camdan yapılmış objelerdir. Bu ürünlerin üretimi Ugarit'te sanat eserlerinin bir endüstri oluşturmasında etkili olmuştur. Ugarit cam sanatında çevre bölgelerle ilişkisi etkili olmuştur. Mısır ve Ege ile Akdeniz'in ve Mezopotamya'nın doğu sahillerinin karakteristik özellikleri Ugarit cam işçiliğinde etkisini göstermektedir. (Girgin, 2006: 24-25)

Ugarit Krallığında, bazen külçeler şeklinde bazen de değerli madenlerden yapılma kap kacak şeklinde yapılmış önemli ölçülerde altın ve gümüşü biriktirebildiği görülmüştür. Ayrıca Ugarit'te özenle yapılmış olan altın çanakla tunç bileziği, altın kakmalı demir balta başı gibi önemli ve gösterişli maden eşyalarının varlığı el

sanatlarında gelişmiş olduğunu göstermektedir. Bu gelişmişlikten başka fildişi oyma ve kakma işleriyle ormanlardan üretilen şık mobilyalar, gösterişli lüks eşyalar da krallığın nasıl bir gelişme içinde olduğunu göstermektedir. Ayrıca önemli bir kaynak olan ormanlar kereste ticaretini de mümkün kılmıştır. (Kuhrt, 2009:396)

1.4.2. Dışarıdan Ugarit'e Ticareti Yapılan Mallar

Ugarit arşivlerine baktığımızda Tüccarlar, öne çıkan bir grup olmuştur. Ticaret yapan bu grup sadece Ugarit halkından değil dışarıdan gelenlerinde içinde bulunduğu bir alan olmuştur. Örneğin, Hitit devletine bağlı olan Ura Kentinden tüccarlar Ugarit Şehrinde etkili bir grup kurmuşlardır. Ayrıca Kıbrıs'tan gelen tüccarların da Ugarit de ticari faaliyette olduğu kaynaklardan bilinmektedir. Minos ve Miken yapımı eşyaların Ugarit Şehrinde bulunması Egeli tüccarların da Ugarit'te ticari faaliyette bulunduklarını gösterebilir ancak bunlar kesin değildir. (Kuhrt, 2009: 398)

Ugarit Şehri'nin kendi ürettiği şarap, zeytin, tahıl, zeytinyağı, tekstil malları, ahşap, kereste gibi ürünlerin fazlasını dışarı satıyordu. Bunlar dışında gerek kendi ihtiyaçları gerekse aracı rolüyle bazı malları dışarıdan alarak ticaretini yapmıştır. Bu ticari mallara baktığımızda en önemli mallardan biri bakır külçelerdir. Deniz yoluyla taşınan mallar arasında en önemlilerinden biri olan bakır külçeler Kıbrıs'tan sağlanıyordu. KTU 2.29 ve KTU 4.43'e göre bakır külçeler Kıbrıs'tan ithal edilerek Ugarit'e getirilmekte ve buradan da Doğu Akdeniz'e ticareti yapılmaktadır. (Çömelekoğlu, 2012: 49-52) Silah ve aletin ham maddesi olan tuncun üretimi için bakır ve kalaya çokça ihtiyaç duyulmuştur. (Kuruçayırılı, 2013: 65) Bu sebepten dolayı Kıbrıs bakır'ın temin edildiği en önemli merkez durumuna gelmiştir. Ticareti yapılan ürünler arasında Kıbrıs ve Biblos'tan ithal edilen kereste ve yine Kıbrıs'tan ithal edilen yağ da yer almaktadır. (Çömelekoğlu, 2012: 49-52) Ugarit Kralı Niqmadu III? Tarafından Alaşiya Kralına gönderilen bir mektup yağ gönderilmesiyle ilgilidir ancak bedelinin tam olarak ödenmediğinden bahsetmektedir.(Ayyıldız, 2007:165-168)

Ugarit'te maden ile uğraşan zanaatkârların, hem liman bölgelerinde hem de kent içinde uğraş gösterdikleri tespit edilmiştir. Metal işletmeciliği liman bölgesinde yapılmakta ve ham bakır uzun, omuz üzerinde taşınabilen külçeler halinde taşınmaktaydı. İran'dan ithal edilen kalay ise somun şeklinde külçeler halinde dökülmüştür. (Heltzer, 1977: 203-204) Bakırın bolca bulunduğu Kıbrıs Doğu Akdeniz ticareti içinde önemli bir konuma sahiptir ve Kıbrıs ve Ugarit arasındaki ilişki ile ilgili Ugarit metinlerinde birçok mektup bulunmuştur. Kıbrıs da bakırın bol bulunması Hitit, Mısır ve Ugarit'in buraya ilgi duymasını sağlamıştır. Kıbrıs'tan elde edilen ham madde gelişmiş bir bronz enstitüsü bulunan Hatti ve Ugarit'e getirilmekteydi. Hatti ülkesine ulaştırılan bakırın taşımalarını da Ugarit ve Ura tüccarları yapmaktaydı. Hatti, Kıbrıs ve Ugarit arasında bulunan bu ticaret için zengin şirketler ve devlete bağlı olan memurlar görev almaktaydı. (Tüylü, 2014: 34)

Karkamış ile Ugarit arasında altın, gümüş, kumaş, çeşitli silah, yağ, ipek, keten değerli taş ve eşyalar ve atın ticaretinin yapıldığı belgelerden anlaşılmaktadır. Bu ticari mallar arasında bulunan at ve tay ticareti değerli madenlerden sonra gelen en önemli ticari mallardandır. Kuvvetli ve kaliteli olan bu atlar Ugarit, Emar ve Karkamış da yetiştirilerek Hatti ülkesine, Mısır'a, Suriye'nin diğer bölgelerine, hatta Babil ve Mari'ye kadar gönderildiği metinlerden anlaşılmaktadır. (Tüylü, 2014: 81) Ayrıca özel yapım silahlar, köleler, pahalı ipek çeşitleri ve bazı bitkiler gibi nadir görünüm bazı mallar da bu ticaret arasında yer almaktaydı. Suriye'den toplanan ihraç mallarının dağıtıcı konumunda olan Ugarit Şehri, sahip olduğu coğrafi öneminden dolayı bu ticaret içinde önemli bir rol oynamıştır. Bu sebeple Karkamış Krallığının kontrolünde olmak üzere bu mallar Ugarit Şehrinde toplanarak Mısır, Kıbrıs, Hitit ve Assur gibi önemli ülkelere ulaştırılırdı. (Astour, 1981: 24-28)

Ugarit kendisine en yakın krallık olan ve güneyinde bulunan Siyannu Krallığı ile tuz, üzüm ve şarap ticareti yapmaktaydı. Siyannu Krallığından Ugarit'e gönderilen üzüm şarap ve tuz Ugarit'te toplanarak kervan ticareti vasıtasıyla Mezopotamya'ya ve Hatti Ülkesine ulaştırılıyordu. Tarihi metinlere göre bu iki krallık arasında, üzüm bağları, tuz yatakları, sınır ihlalleri, soygunlar, yağmalar ve bazı askeri saldırılardan

dolayı hem ekonomik hem de siyasi olarak süregelen bir çekişme içinde olmuşlardır. (Singer, 1999: 663) Ancak bu sorunlar Hitit Devletinin egemenliği altında olan Karkamış Krallıkları tarafından mümkün olduğunca çözülmeye çalışılmıştır. Çünkü Ugarit Krallığının yaşayacağı sorun dolaylı olarak Hitit Devletinin de çıkarlarını zedelemektedir.

Doğu Akdeniz ticaretinde Beyrut, Tire, Biblos, Kıbrıs ve Girit ülkesinden gelen ticari gemiler, getirdikleri malları Ugarit'e bırakmaktaydı. Ugarit Şehri deniz ticareti yanında kıydan itibaren Amik ovasını geçen ve Halpa Şehrine varan bir ticari kervan yolunu da elinde tutmaktaydı. Bu kervan yolu Emar ve Karkamış güzergahı ile birleşerek Fırat Nehri boyunca uzanıyordu. Yol daha sonra Habur Bölgesine varmadan Babil Şehrine, buradan da Assur ve Elam' a kadar varmaktaydı. Ugarit gerek Ege ve Yakındoğu arasında, gerekse Akdeniz bölgesiyle Fırat Nehri ötesinde yer alan topraklar arasında doğal bir merkezde bulunmaktaydı. Ayrıca Mısır ile yaptığı ticaret de önemliydi. Mısır ile gıda ve günlük eşyaların yanı sıra tahıl ticareti de yapılmaktaydı. (Tüylü, 2014: 16)

1.5. Ticaret Yolları

M.Ö. 2. binyılın ilk yarısından itibaren Kuzey Suriye bölgesi ve doğal olarak bünyesinde olan limanlarının, bu dönemde ticaret yollarının kavşağında bulunan önemli bir konuma sahip olduğundan daha önce bahsetmiştik. Bu ticaret yollarına baktığımız da, bugünkü Afganistan, Tacikistan ve daha doğudaki topraklardan ve kuzey doğuda Baykal ve Baykaş göllerinin bulunduğu bölgeden gelerek, Mezopotamya'da Zagros dağlarını ve Dicle nehrini aşp, Fırat kıyısındaki şehirlere ve buradan da Doğu Akdeniz kıyılarına kadar ulaşmaktadır. Daha sonra buradan deniz yoluyla Kıbrıs'a, Kıbrıs'tan da Avrupa içlerine uzanmak üzere, Avrupa'nın Orta Akdeniz'deki limanlarına kadar uzanan çok geniş bir coğrafyadan oluşmaktadır. (Sir Gavaz, 2007: 2820-2825) Ayrıca Kuzey Suriye bölgesinin ticari açıdan önemi, karasal bağlantıları sağlayan geçiş yerlerindeki şehir sayılarının artması ve gitgide zenginleşmesiyle birlikte bölgenin

denize bağlandığı noktalardan da kaynaklanmaktadır. Deniz aşırı ilişkiler sayesinde deniz ticareti, kara ticaretine göre daha etkin bir hale gelmiştir. Kuzey Suriye bölgesinde, kuzey ve güney boyunca devam eden üç farklı kara yolu yer almaktadır ki: Bunlardan ilki, kıyı kesimi boyunca devam etmektedir. Bu yolu takiben ikinci yol, Doğu Akdeniz de bulunan dağ sırasının doğu kesiminde ve step bölgesi içinde devam etmektedir. Kuzey ve güney güzergâhı boyunca devam eden üçüncü yolun ise Fırat vadisi boyunca ilerleyerek buradan Mezopotamya bölgesine vardığı bilinmektedir.(A. Erdem, 2002: 84)

Bu dönemde ticaretin, kara yolu ve deniz yolu vasıtasıyla yapıldığını söylemiştik. Ticarete kullanılan yol güzergâhlarına baktığımızda, Doğu Akdeniz bölgesinin kıyıya paralel uzanan kuzey-güney doğrultulu kara ticaret yollarını batı yolu, merkezi yol ve doğu yolu olmak üzere üç grupta incelenebilir.

Batı Yolu'na baktığımızda, Doğu Akdeniz'deki sahilleri ve bu sahiller üzerinde bulunan limanları da geçerek Kuzey bölgesinden güney bölgesine kadar kıyı şeridi boyunca ilerlemektedir. Yol, kıyı şeridinde yer alan ve o dönemde ticaret bakımından önemli zenginliğe sahip olan şehirleri takip ederek önce önemli bir geçiş noktası olan Ugarit'e ulaşmakta ve buradan da diğer önemli şehirler Arvad⁷, Simirra⁸, Biblos, Beyrut, Sidon, Tire, Akka, Yafa, Gazze ve Rafa'yı geçerek Mısır'ın girişine kadar uzanmaktadır. (A. Erdem, 2002: 85-91)

Merkezi yol, kıyı şeridinin doğusunda Asi Nehri Vadisi'ni geçerek, güneyde ise Ürdün Nehri Vadisi boyunca devam ederek Mısır'a kadar ulaşmaktadır. Bu yol, Doğu Afrika'da başlayarak Toroslar'a kadar devam eden çöküntü kısmı takip etmektedir. Yol, Kuzey Suriye içinde bulunan birkaç önemli ticari yol güzergâhının kavşağında bulunan Halep Kenti'ne ve buradan da Ebla, Humus, Katna, Kadeş, Şam, Kumidu⁹, Hazor, Beth,

⁷ Arvad, modern Suriye kıyılarının dışında bir adadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Dow, 2011: 58-60.

⁸ Ticaretin yapıldığı önemli şehirlerden birisidir. Bkz: Bienkowski, Mee, Slater, 2005: 263-264.

⁹ Lübnan sınırları içinde bulunan Beka Vadisi'nin güney kesiminde bulunan Kumidu yerleşimi, Alman bir ekibin çalışmaları neticesinde kazılmış ve burada küçük bir yerel beyi yahut Mısır valisi olduğu düşünülen kişiye ait saray ortaya çıkarılmıştır. Bu yerleşim yerinde çokça taş vazo, Mısır yapımı fildişi araç-gereçler ve Kıbrıs ülkesinden gelen keramikler bulunmuştur. Bu kalıntılara bakıldığında bu yerleşim alanında Mısır ve Kıbrıs'ın etkili olduğu düşünülmektedir. Bkz: A. Erdem, 2002: 81.

Şan, Jeriko, Kudüs, Hebron ve Beersheba¹⁰ şehirlerine ulaşmakta ve bir kavşak yolu olan Elath'a vararak burada sona ermektedir.(A. Erdem, 2002: 91-94)

Doğu Yolu, bahsettiğimiz öteki yol güzergâhlarına göre biraz daha doğu kesiminde bulunmaktadır. Bu yol, Fırat Nehri Vadisi'nden ilerleyerek Mezopotamya'ya kadar uzanmaktadır. Fakat Suriye'de yer alan Emar'da ya da biraz daha güney kesiminde bulunan Mari'de, bu yol güzergâhının diğer bir kolu da batı kesimine doğru ilerleyerek Doğu Akdeniz'e ulaşmaktadır. Fırat Nehrinin batısında devam eden bu yol, başta Kargamış Kenti'ne ve buradan da Emar, Mari, Tadmor (Palmira) ve Şam'a ulaşmaktadır.(A. Erdem, 2002: 94-96)

Doğu-Batı doğrultulu yollara baktığımızda ise, Levant kıyılarındaki bu yollar, kuzey-güney doğrultulu yollar kadar önemli bir yere sahiptir. Bölgenin coğrafyasını göz önünde bulundurduğumuzda, büyük bir öneme sahip olan bu doğu-batı yönündeki yollar, kıyı bölgesini ve iç kesim bölgesini birleştirmektedir. En kuzeyde bulunan doğu-batı güzergâhı Arslanlı Bel Geçidi¹¹ ile Kilikya bölgesinden Amanos silsilesini aşmaktadır. Bu güzergâh aşağıya doğru ilerleyerek, Tilmen Höyük'ü ve Zincirli'yi kapsayan bir yerleşim yerine ulaşmaktadır. Buradan da Sakçagözü Ovası'nda bulunan diğer bir dağ silsilesi boyunca ilerleyerek, Urshu'ya varmakta ve Fırat Nehri'ni takip ederek ilerlemektedir. Başka bir güzergâh da Asi Nehri ağzından başlayarak Tell Açana yaklaşımakta ve doğuda Halep bölgesine ulaşarak burada iki kısma ayrılmaktadır. Yolum biri doğuda Emar Kenti¹²'ne, yolun bir diğeri ise daha güney tarafında, Ugarit Kenti'nin kuzeydoğu bölgesinden ilerleyerek Asi Nehri'ne ulaşmakta ve buradan da Halep bölgesine giden doğu-batı yolu ile birleşmektedir. Ayrıca daha güneyde yer alan Humus

¹⁰Günümüz İsrail'in 2,5 mil doğusunda bulunan eski bir ticari merkezdir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Laughlin, 2006: 46-48.

¹¹ Kuzeybatı Mezopotamya'nın ve Suriye'nin güneydoğu Anadolu arasında bağlantıyı sağlayan önemli bir geçittir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Alkım, 1964: 165.

¹² Tarih öncesi çağlarda doğal bir geçiş yolu olan Eski Kuzey Suriye Bölgesi Hatay'ı, Kahramanmaraş'ı, Gaziantep'i ve Şanlıurfa'nın güney kesimlerini de bünyesine almaktadır. Fırat, Balih ve Habur nehir vadileri boyunca devam eden ana ve yan yollar üzerinde yer alan eski yerleşim merkezleri, ekonomik faaliyet alanı olarak tarımla birlikte ticarette yapmışlardır. Bu yüzden yaklaşık olarak M.Ö. 1750'de Aştata Ülkesinin başkenti olan Emar geçiş güzergâhı üzerinde olması sebebiyle zengin bir şehir olmuştur. Günümüzde Emar Kenti'nde çıkarılan metinler, başka bir Hitit vasalı olan Ugarit'te çıkarılan metinlerle çağdaştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Akrep, 2013: 129.; Fleming, 2000: 3.

Şehri, kıyı ile Suriye topraklarının iç kesimlerine ulaşmayı sağlayan doğal bir doğu-batı noktasıdır. Bu kentin güney kesiminde yer alan Kadeş Şehri ise doğu-batı yol güzergâhında kullanılan diğer önemli bir şehirdir.(A. Erdem, 2002: 96-100)

Deniz ticaretine baktığımız da, deniz aşırı olan bölgelerle ilişkilerin artması ve gelişmesiyle deniz ticareti, kara ticaretine göre daha etkin bir hale gelmiş ve yaygınlaşmıştır. Ayrıca deniz ticareti daha kısa sürede ve daha ucuza yapıldığı için kara ticaretine göre daha fazla tercih edilmiştir. Liman kentleri arasındaki ticaretin deniz yoluyla yapılmaya başlanmasıyla birlikte kara ticareti, deniz aşırı yapılan ticaretin ikinci bir evresini oluşturarak, uzak bölgelerdeki ülkelerden gelen malların kıyı kesiminden iç kesime ulaştıran bir yol olmuştur. Deniz ticareti güzergâhları tam bilinmemekle birlikte bu yollar, bazı bilim adamlarının olası güzergâhlar hakkındaki tahminlerine dayanmaktadır. Özetle Ugarit, Arvad, Simirra, Biblos, Beyrut, Sidon, Tire, Akko, Yafo, Aşdod, Gazze ve Rafa gibi Levant kıyılarında bulunan limanları izleyen gemiler, yol boyunca gerekli olduğunda bu limanlara da uğrayarak buradan Mısır, Anadolu, Ege ve Avrupa gibi farklı bölgelere ulaşmaktaydı. Ayrıca bu güzergâh içinde Kıbrıs da önemli bir merkez konumundadır. Bir Amarna mektubunda Ugarit ve Kıbrıs arasında deniz yolculuğundan bahsetmektedir. Ugarit’te yapılan kazılar da çıkarılan Kıbrıs keramikleri, ikisi arasındaki deniz ticaretinin yapıldığını göstermektedir. Bu ticaret yolu üzerinde önemli bir merkez olan Ugarit şehri kıyıyı izleyen deniz ticareti güzergâhında bulunan en önemli limanlardan birisi olmuştur.(A. Erdem, 2002: 101-108)

Ugarit Kenti kıyıdan başlayan ve Amik Ovası üzerinden ilerleyerek, Halep Kenti’ne ulaşan bir kervan yolunun denetimini de elinde bulundurmaktaydı ki bu yol Emar ve Kargamış rotasıyla kavuştuktan sonra Fırat Nehri boyunca devam etmekte ve Yukarı Habur Bölgesi’ne varmadan Babil’e ve daha sonra da doğu’da Asur’a kadar uzanmaktaydı. Ayrıca bundan başka yol rotasına baktığımızda, Ugarit’in kuzey kısmında yer alan Mukiş topraklarını geçerek buradan kuzeye doğru ilerlemekte ve Belen Geçidi vasıtasıyla Orta Anadolu’ya ulaşmaktaydı. Ugarit Şehri özellikle II. Bin yılın ortalarından itibaren ticaret ve diğer ülkelerle diplomasi de Yakın Doğu’yu da kapsayarak, hem kara hem de deniz yoluyla Mısır’ı Hitit Devleti’ne, Mezopotamya’yi

da Miken Krallığı'na bağlayan geniş bir ticaret merkezi durumuna gelmiştir.(Taş, 2007: 133)

Akdeniz Bölgesi'nin kıyı kesimlerini, Filistin, Mısır, Mezopotamya, İran, Anadolu ve kuzey bölgelerini birbirine bağlayan ticaret yolları Kuzey Suriye bölgesinde birleşerek ticaretin bu bölgede yoğunlaşmasını sağlamıştır.(Çolpan, 2008: 27)

Mezopotamya, Anadolu, Mısır ve Levant'la birlikte Kıbrıs, Girit ve Ege'yi de içine alan ticari merkezler hakkında Ugarit, Mari, Amarna ve Boğazköy arşivlerindeki metinlerden önemli bilgiler elde edilmektedir. (A. Erdem, 2002: 1) Tarihi süreç içinde Mısır ya da Hitit etkisinde kalan Ugarit Şehri Mezopotamya, Anadolu ve Filistin karayollarının kavşağında bulunması ve dahası Kıbrıs ile Ege kıyılarına ulaşan deniz yollarının hemen ağzında kurulmuş olması sebebiyle önemli bir ticari kavşak olmuştur.(Girgin, 2006: 23-24)



İKİNCİ BÖLÜM

SON TUNÇ ÇAĞ'DA UGARİT

2.1. Ugarit Krallığı'nın Siyasi ve Ekonomik İlişkileri

M.Ö. 15. ve M.Ö. 12. yüzyılları arasındaki tarihi metinlerde Ugarit'in politik tarihi ile ilgili aydınlatıcı bilgiler bulunmaktadır. Ancak Krallığın öncesiyle ilgili ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Ugarit o dönemin büyük siyasi güçleri olan Mitanni, Mısır ve Hitit'in etkisi altında olmuştur. Ayrıca o zamanki şartlara göre Mukiş, Kargamış, Amurru, Siyannu, Kadeş ve güneyinde bulunan Biblos, Beyrut, Tire ve Sidon ile dostça ya da düşmanca ilişkiler kurmuştu. (Yon, 2006: 18-20) Metinlerde, Ugarit Krallığı'nın hanedanlık tarihi 14. Yüzyılın ilk yarısında Kral I.Ammistamru ile birlikte başlamıştır. Bu dönemde krallık Mısır ile yakın ilişki içinde bulunmaktaydı. Ugarit limanlarını stratejik ve ticari amaçlardan dolayı Mısır gemilerine açmaktaydı. I.Ammistamru'dan sonra tahta, kent arşivlerinde adı geçen ilk kral olan I.Ammistamru'nun oğlu II. Niqmadu (Singer, 2012: 37-39) geçmiştir. Metinlere göre II. Niqmadu'nun tahta geçtiği tarih bilinmese de Hitit Kralı I.Şuppiluliuma, Mukiş Kralı Hur-Addu, Siyannu Kralı Abdi-Hepa, Nuhaşşe Kralı Adad/Addu-Nirari, Kargamış Kralı Şarri-Kuşuh, Amurru Kralı Aziru ve Niya Kralı Aki-Teşup ile çağdaş olduğu bilinmektedir. (Şeyhoğlu, 2007: 141-142) Ugarit kralı II. Niqmadu'nun kesin olarak bilinmemekle beraber, Mısır firavunları Tutankamon ya da Akhnaton ile aynı dönemde olduğu düşünülmektedir. (Sir Gavaz, 2007: 90)

II. Niqmadu'dan sonra kısa süreliğine Niqmepa'nın kardeşi olan Arhalbu'nun geçtiği düşünülmektedir. Ancak bununla ilgili yeterli bilgi bulunmamaktadır. Daha sonra tahta Niqmepa geçmiştir. Niqmepa'nın hükümdarlığı uzun sürmüş ve Ugarit kralı I.Şuppiluliuma'dan sonra II.Murşili'ye ve Hitit Devletine bağlı kalma sözü vermiştir. (Alpaslan, 2006: 86) Niqmepa, M.Ö. 1265 yılında, yaklaşık altmış yıllık hükümdarlıktan sonra tahtı oğlu II. Ammistamru'ya bırakmıştır. Ugarit Kralları hanedanlar arası geleneğinin bir parçası olarak diğer Kıralların kızlarıyla evlilikler yaparak, krallıklar arasında sağlam politik bağlar kurmayı amaçlamıştır. (Taş, 2008: 158) Ugarit Kralı II. Ammistamru iyi ilişkiler kurmak için babası gibi Amurrulu bir

prensesle evlenmiş ancak evlilik daha sonra boşanmayla sonuçlanmıştır. Boşanma sebebi tam bilinmemekle birlikte bu durum Ugarit ve Amurru arasında siyasi bir sorun oluşturmuştur. Amurrulu prenses düğün hediyelerini ve çeyizini alarak ağabeyi Amurru Kralı Şauşgamuwa'nın yanına sığınmıştır. (Taş, 2007: 113-125) Ugarit Kralı II. Ammistamru Amurrulu prensesten ayrılığını şöyle ifade etmiştir:

RS 17.159

“1-2 Hatti Ülkesi kralı büyük kral Majestem Tudhaliya'nın huzurunda

3-4 Ugarit kralı Ammiştamru,

5-7 Amurru Ülkesi kralı Benteşina'nın kızını kadınlığına aldı. (Daha sonra) o (kadın) Ammistamru'ya sıkıntı vermeye başladı.

8 Ugarit Ülkesi kralı Ammiştamru

9-11 (bu sebepten dolayı) Benteşina'nın kızını hemen boşadı.”

Yazışmalarda prensesin adı geçmemekle beraber “Benteşina'nın Kızı”, “Büyük Hanım'ın Kızı” ya da “ Amurrulu Prenses” gibi unvanlarla anılmıştır. Boşanma davasında Hitit Kralı IV. Tudhaliya ve Kargamış Kralı İni-Teşup iki taraf arasında arabuluculuk yapmıştır. Kraliyetler arasında ilk resmi boşanma davası olan bu konu, diplomatik açıdan çok önemli bir yere sahiptir. (Taş, 2007: 113-125)

II. Ammiştamru'dan sonra yerine oğlu İbiranu geçmiştir. İbiranu'dan sonra tahta geçen oğlu III. Niqmadu tahta kısa süre kalmış ve yerine Ammurapi geçmiştir. Ammurapi Ugarit Kırallarındaki son isim olduğu için, Ugarit'in Ammurapi döneminde yakılıp yıkıldığı ve tekrar yerleşimin olmadığı anlaşılmaktadır. (Kinal, 1963: 14)

Ugarit, Ammurapi döneminde her ne kadar Hitit vasalı olarak görünse de, iki krallık arasındaki bağlar azalmış ve bu zamanda Ugarit-Hitit münasebetleri soğuk bir döneme girmiştir. Buna rağmen II. Şuppiluliuma döneminde, Kıbrıs Kralı'nın Ugarit kralı Ammurapi'ye yazdığı mektuplardan Hitit devletini sarsacak büyüklükte bir tehlikenin geldiğini, yakında bir düşman saldırı olacağını ve hazırlıklı olunması için

uyardığını öğreniyoruz ki Ugarit Kralı münasebetlerin azalmasına rağmen Ugarit'in deniz ve kara kuvvetlerini Hitit kralının emrine göndermiştir. (Kınal, 1963: 15)

2.2. Ugarit ve Hitit İlişkileri

M.Ö. 2. binyıl başlarından itibaren Anadolu'da görülmeye başlayan ve M.Ö. 1650 yılında I.Hattuşili (M. Ö. 1650–1620) önderliğinde, bugünkü Çorum sınırlarında Boğazköy adı ile anılan ve merkezi Hattuşa olmak üzere bir devlet kuran Hititler, bu binyıl boyunca Ön Asya'da en güçlü ve en etkili güçler arasında yerini almıştır. I.Hattuşili ilk kral olmasa da Hattuşa kentinde tahta çıkan ilk kral olarak anılmıştır. I.Hattuşili bu dönemde coğrafi konum bakımından önemli bir bölge olan Kuzey Suriye'ye önemli askeri seferlerde bulunmuştur. (Sevinç, 2008: 233) Kuzey Suriye Bölgesi'nin M.Ö. 2. binyılın coğrafi konum bakımından, önemli bir siyasi ve kültür merkezi noktaları arasında yer alması Hititler'in her dönem içinde bu bölgeye ilgi duymasını sağlamıştır. Kuzey Suriye bölgesi, coğrafi konumu sebebiyle, Anadolu ve Mezopotamya kültürlerinin birleştiği merkezi durumundadır. Akdeniz Bölgesi'nin kıyı kesimlerini, Filistin, Mısır, Mezopotamya, İran, Anadolu ve kuzey bölgelerini birbirine bağlayan ticaret yolları bu bölgede birleşmektedir. Bu sebeple Hitit Devleti'nin genişleme politikası kapsamında, Kuzey Suriye Bölgesi'nin alınmasının önemli bir stratejik amacı olmaktadır. (Çolpan, 2008: 27) Hitit Kralı I. Şuppiluliuma (M.Ö.1380–1340) dönemine gelindiğinde Hititler önemli bir güç haline gelmişlerdir. (Reckling, t.y., s.2) Özellikle M. Ö. II. binyılın ilk yarısında Hititler'in kuruluşu ve buna bağlı olarak siyasi çekişmelerin ve savaşların başlamasıyla, bu dönemden itibaren yaklaşık 500 yıl kadar sürecek olan Suriye maceralarını başlatmışlardır. Hitit Devleti, 19. Sülale Dönemi'nde Önasya'nın en güçlü devletlerinden biriydi ve Hititler'e karşı koyabilecek güç yoktu. (A. Erdem, 2002: 48)

Hitit Kralı I.Şuppiluliuma, Mitanni Krallığı'na ve onun Suriye'deki vasallarına karşı savaşmadan önce, Ugarit kralını kendi yanına çekmek istemiştir bu nedenle Ugarit kralı II. Niqmadu'ya bir mektup göndermiştir. Mektupta, onu esir yapmaya çalışan ve topraklarını ele geçirmeye çalışan Nuhaşşeve Mukiş'ekarşı saldırması için teşvik

etmeye çalışmıştır (Sir Gavaz, 2007: 92-94). Gönderilen mektup I. Şuppiluliuma tarafından şu şekilde dile getirilmiştir:

RS 17132 (CTH 45)

“1 Büyük kral, Majeste

2 Niqmadu’ya şöyle söyler:

3 Nuhašše ve Mukiš ülkeleri

4 Benimle savaşta oldukları halde, sen

5 Niqmadu, onlardan korkmayacaksın

6 kendini güvende hisset!

7 Önceden

8 Senin ataların Hatti ile

9 dost idiler ve düşman değildiler.

10 Şimdi sen Niqmadu

11 aynı şekilde düşmanımla

12 düşman ol!

13 Dostumla dost ol!

14 Şayet sen Niqmadu

15 efendin, Büyük Kral’ın sözlerine

16 kulak verir ve sadık kalırsan

17 Sen, efendin, Büyük Kral’ın (sana)

18 destek vereceğini bil.

19 Bu yüzden sen Niqmadu

20 Hatti’nin dostluk antlaşmasına

21 sadık kalmalısın.

22 Gelecekte sen, Nuhašše ve Mukiš krallarını

23-24 Hatti ile dostluk antlaşmalarını reddeden

25 ve Büyük Kral’a düşman olan (ki onları)

26 Büyük Kral’ın nasıl yendiğini ve

27 onlara nasıl davranacağını göreceksin.

28 Sen Niqmadu gelecekte

29 efendin, Büyük Kral'ın sözlerine itimat etmelisin. (güvenmelisin).

30 Eğer bütün düşman krallar askerlerini

31 senin ülkeneye saldırmak için gönderirse

32 Sen Niqmadu onlardan korkma

33 ve derhal gelmem için

34 bana haberci gönder!

35 Eğer sen Niqmadu, ordunla birlikte

36 Mukiş ve Nuhaşşe askerlerinin (ordusunun)

37 önüne çıkar ve onlara saldırırsan

38 hiç kimse elinden

39 onları alamaz. Eğer

40 Nuhaşşe ve Mukiş ülkelerinden askerler

41 kaçak gibi senin ülkeneye gelirlirse,

42 hiç kimse, elinden

43 onları alamayacak. Eğer senin

44 sınırlarındaki şehirler

45 senin düşmanın olursa, sen onlarla savaşarak

46 onları yenersen

47 gelecekte hiç kimse, elinden

48 onları alamayacak.

49 ve eğer gelecekte

50 Büyük Kral, bu kralları yenerse

51 ve Büyük Kral sana

52 mühürlü bir (antlaşma) tableti verecek.” (Beckman, 1999: 34; Sir Gavaz, 2007: 92-94; Peker, 2009: 122)

Yukarıdaki metinden anlıyoruz ki Hitit Kralı I. Şuppiluliuma bu sözleriyle, Ugarit kralı II. Niqmaddu'yu cesaretlendirerek savaşmaya teşvik etmiş, Büyük Kralına

güvenmesini istemiş ve burada kazandıklarının kendisinde kalacağını sözünü vermiştir. Ayrıca bu mektup Hitit Kralından Ugarit Kralına bir uyarı niteliği de taşımaktadır diyebiliriz. Çünkü Hitit Kralı Nuhaşşe ve Mukiş'i yenilgiye uğratacağından bahsederken, bir yandan da Ugarit'in düşmanına düşman, dostuna dost olmasını isteyerek bu krallıklarla olası bir işbirliğine girmesine engel olmaya çalışmaktadır.

Başka bir mektupta Ugarit kralı II. Niqmadu ve Hitit kralı I. Şuppiluliuma arasında yapılan vassal¹³ antlaşmasıyla ilgili şu bilgiler bulunmaktadır:

RS 17.340 (+) 369 A (CTH 46)

“1 Hatti ülkesinin kralı, kahraman Büyük Kral Majeste Şuppiluliuma şöyle (der):

2 Mukiş kralı Itur –Addu,

3 Nuhaşşe kralı Addu –Nerari ve Niya kralı Aki Teşup

4 efendileri, Büyük Kral Majestem'den (vasallikten) ayrıldıkları zaman

5 Onlar askerlerini topladılar ve Ugarit'in bazı kentlerini ele geçirdiler.

6 Ugarit ülkesini sıkıştırdılar?

7 Ugarit kralı Niqmadu'nun (tebaasını) yağmalayarak götürdüler.

8 Ugarit ülkesini tahrip ettiler. (yakıp yıktılar)

9 Bunun üzerine Ugarit ülkesi kralı Niqmadu

10 Büyük Kral Şuppiluliuma'ya baş vurdu (döndü)321 ve (şöyle) yazdı:

11 “Efendim, Büyük Kral, Majeste beni düşmanımın elinden kurtar!

12 Ben efendim Majeste Büyük Kral'ın hizmetkârıyım.

13 Efendimin düşmanına karşı düşman, efendimin dostu ile barış içindeyim.

14 (Bu) krallar beni sıkıştırıyorlar.”

¹³ Vasal, daha güçlü bir devletin koruması altına girme ve ona bağlanma durumunu anlatan siyaset terimidir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Papp, 2012: 531-534.

15 Büyük Kral, Niqmadu'nun bu sözlerini işitti.

16 Büyük Kral Šuppiluliuma bu yüzden

17 prensleri ve büyükleri, yaya

18 (ve) (arabalı savaş)çıları ile birlikte Ugarit'e gönderdi. (sevk etti).

19 ve onlar düşman askerlerini Ugarit'in [dışana] kovdu.

20 [ve] onlar (düşmandan) aldıkları [bütün] ganimetleri

21 Niqmadu[ya] sundu. (verdi).

22 [ve Ug]arit [ülkesi kralı Niqma]du

23 [] prensleri ve büyükleri (ileri gelenleri) şereflendirdi. (büyük saygı gösterdi.)

24 [] o onlara kendisine (ait) altın, gümüş ve bakır [ve ...]sundu. (verdi). Daha sonra o

25 [] efendisi, Büyük Kral, Majeste'nin huzuruna Alalah'a gitti.

26 [] ve o efendisi, Büyük Kral, Majeste'ye [şö]yle [söyledi]:

27 [efendisine karşı (söylenen)] düşmanca sözler yüzünden

28 [] Niqma[du] kendisini kaybet[mesin]? .

29 [Daha sonra] Büyük Kral [Šuppilulium]a

30 [Niqmadu']nun sadakatini gördü. [ve] Ugarit [her ne olursa olsun],

31 [?] 32 [Büyük Kral Šuppiluliuma] (ona) [dokun]madı. " (Sir Gavaz, 2007: 92-94)

RS 17.340

9 "Şimdi Hatti ülkesi kralı, kahraman, Büyük Kral Šuppiluliuma

10 bu [sınır bölgelerini] şehirleri ve dağları, sonsuza dek Ugarit ülkesi [kralı]
Niqmadu'ya onun oğullarına ve torunlarına

11 mühürlü bir belge ile verdi Şimdi Niqmadu

12 benim düşmanımınla düşman, dostumla dosttur.

13 O kendisini, efendisi, Büyük Kral Majeste'ye adadı.

14 ve Hatti'nin dostluk antlaşmasını korudu. (antlaşma şartlarına uydu).

15 Şimdi Büyük Kral, Majeste, Niqmadu'nun sadakatinin farkında.

16 Bu tabletin sözlerini her kim değiştirirse,

17 Bin tanrılar (bu sözleri) tanısınlar (tanıklık etsinler): Göğün Fırtına Tanrısı,

18 Göğün Güneş Tanrısı, Hatti'nin Fırtına Tanrısı,

19 Arinna'nın Güneş Tanrıçası, Kizzuwatna'nın Tanrıça Hepat'ı,

20 Alalah'ın Iştar'ı, Nubanni'nin Tanrıça Ningal'i,

21 Hazzi dağının Fırtına Tanrısı." (Sir Gavaz, 2007: 98)

I. Şuppiluliuma ve Ugarit Kralı arasındaki bu anlaşma metnine baktığımızda, Mukiş kralı Itur –Addu, Nuhaşşe kralı Addu –Nerari ve Niya kralı Aki Teşup'un Ugarit'e saldırmasından sonra Ugarit Kralı Hitit Kralından yardım istemiş ve Hitit Kralı da bu düşmanları Ugarit'ten atmıştır. Bunun üzerine Ugarit kralı Niqmadu Hitit Kralına sadakatini sunarak ona bağlılığını bildirmiştir. Hitit Kralı, Niqmadu'yu yaptığı iyilik ve sadakatinden dolayı ödüllendirileceğini belirtmiştir.

Hitit Devletinin Ugarit'te hâkimiyet kurmak istemesinin sebeplerine baktığımızda, Ugarit'in sahip olduğu bazı değerli madeni vergileri ve dayanıklı gemilerden oluşan filosu, hem askeri amaçlar için hem de kıtlık zamanlarında yiyecek ihtiyacını karşılayabilmek için oldukça önemliydi. Buranın alınması Hititler açısından beraberinde hem ekonomik rahatlığı hem de bu bölgeye yakın merkezlerin güvenliğini sağlaması açısından oldukça önemliydi. (Akrep, 2011: 65-69) Kuzey Suriye Bölgesi'nin en önemli liman kentlerinden olan Ugarit Şehrinin Hitit vassalı olması, Doğu Akdeniz Bölgesi'nde bulunan ticaret yollarının Hitit hâkimiyetine girmesini kolaylaştırarak, Hititlerin bölgede söz sahibi olmasını sağlamıştır. I.Şuppiluliuma ile yapılan antlaşma sonucu

Ugarit, Hitit hâkimiyetine geçmiştir. Dolayısıyla Doğu Akdeniz'deki ticari çıkarlarda Hititlerin lehine olarak gelişme göstermiştir.(Sir Gavaz, 2007: 26-27)

Hitit Kralı Suriye Bölgesinde hâkimiyet kurduktan sonra başlıca temsilcisi olarak Kargamış Krallığını görevlendirmiştir. Kargamış Krallığı¹⁴, Fırat Nehri ile Akdeniz arasında kalan Kuzey Suriye bölgesinde hâkimiyet kurmuştur ki krallığın merkezi, Orta Fırat'ın batı kıyısında yer alan bir Kuzey Suriye şehri olan Kargamış (Cerablus) şehridir. Ugarit kralları II. Ammiştamru ve Ibiranu dönemlerini kapsayan Ugarit metinlerinden, Kargamış kralı Ini-Teşub'un Hititler'in Suriye'deki temsilcisi olarak yaptığı eylemleri hakkında bilgi alabilmekteyiz. (Taş, 2012: 3031) Ugarit'te bulunmuş olan birçok idari, hukuki ve politik belgeyi, Kargamış kralı Ini-Teşub ve Hitit kralı IV. Tudhaliya birlikte mühürlemişlerdir.(Taş, 2012: 3031) Ugarit'te ele geçen belgelerden anlıyoruz ki, Hitit Kraliçesi Puduhepa'nın¹⁵ ve Kargamış Krallığı'nın Ugarit

¹⁴ “Kargamış Krallığı, Fırat Nehri ile Akdeniz arasında kalan Kuzey Suriye bölgesinde kurulmuştur. Krallığın merkezi Orta Fırat'ın batı kıyısında yer alan bir Kuzey Suriye şehri olan Kargamış (Cerablus) Kenti'dir. Yukarı Fırat Irmağı, Doğu Anadolu dağlarından doğar ve eski adı Emar olan modern Meskene Kenti'nin ötesine kadar alçak tepelik sıraların arasında genişleyen ırmak vadisi boyunca güneye akar ve Mezopotamya ovasına doğru güneydoğuya döner. Irmağın bu orta uzantısı boyunca, ırmak düzlüğü değişken genişlikler arz eder. Kargamış Kenti, ırmağın batı sınırında, önemli bir geçiş noktası ve ırmak düzlüğünün geniş bir kısmının kuzey ucunda yer alır”. Taş, 2007: 94., Taş, 2008: 95-177.

¹⁵ Yeni Hitit Devleti kraliçelerinden dikkatleri üzerine çeken kraliçe Puduhepa'dır. Puduhepa, III. Hattuşili'nin eşidir. Kral, Kadeş Savaşından sonra Kizzuwatnalı rahip olan Bentipşarri'nin kızı Puduhepa ile evlenmiştir. Siyasi bir evlilik olarak düşünülen Puduhepa'nın III. Hattuşili ile evlenmesi, Hurri asıllı bir rahibin kızı olması, Mısırlılara karşı Huri desteğini sağlamak amacıyla yapıldığı düşünülmektedir. Hitit kraliçeleri içinde tek rahip kızı olan Puduhepa, Tavananna unvanını kullanmamıştır. Kadeş Savaşından sonra yapılan anlaşma metninde III. Hattuşili ile birlikte Puduhepa'nın da mührü bulunmaktaydı. Gümüş tabletin arka yüzünde olan Barış anlaşmasının kayıtlı mührün tercümesi şöyledir; “Hattuşa ülkesinin prensesi, yeryüzünün efendisi Arinna'nın Güneş Tanrıçası'nın gözdesi, Tanrıça'nın hizmetkârı, Kizzuwatna ülkesinin kızı Puduhepa'nın mührü” Puduhepa'nın ayrıca, kocası, oğlubirlikte ve bağımsız olarak kendisinin çeşitli mühürleri bulunmaktadır. Puduhepa Mısır kraliçelerinden olan Nefertari ve Tuva ile mektuplaşmıştır. Bu mektuplar siyasi nitelik taşımadığı gözlenmiştir. Puduhepa'nın II. Ramses ile de mektuplaşmaları söz konusudur. Bu mektubun içeriği III. Hattuşili'ye gönderilenler ile aynı olduğu görülmektedir. Bu bilgiler bize diplomatik olarak kral ve kraliçeye ilişkilerde eşit muamele yapıldığını göstermektedir. Puduhepa Mısır kralı II. Ramses'in yanı sıra bugün Kıbrıs olarak bilinen Alasia kralı ile de mektuplaşmıştır. Bu durum Puduhepa'nın devletlerarası siyasette etkin bir rol oynadığını gösterir. Puduhepa, kızları evlendirmek, öksüzleri korumak, kölelere azatlık imtiyazları vermek gibi faaliyetlerde de bulunmuştur. Puduhepa'nın devletlerarası politikadaki etkinliğini çocuklarının hayatlarında da göstermiştir. Puduhepa dört çocuk annesi olup komşu ülkelerin prensesleri veya prens ile evlendirmiştir. Narikkaili isimli oğluna Amurru kralı Pentipşina'nın kızını almıştır. Kızı Gaşşulaviya'yı kraliçe olmak koşuluyla Amurru kralı ile evlendirmiştir. Mısır kaynaklarında isimleri Manefrure diye geçen kızlarını da II. Ramses'le evlendirmiştir. Bkz:Şimşek, 2012: 86-90;Memiş, 1994:

limanlarında gemilerinin bulunmaktadır. Hitit Kraliçesi Puduhepa'nın Akdeniz sahillerinde bir gemisinin bulunması oldukça önemlidir. Bu bilgiden hareketle Ugarit'in hem ticari yönden hem de bulunduğu coğrafyanın öneminden dolayı siyasi olarak da Hitit Devletini desteklemesi önemli bir olaydır.(Taş, 2008b: 73-90)

Ugarit'e saldıran düşmanları ülkesinden kovarak Ugarit'i kendine bağlayan Hitit hükümdarı, kendisine bağlı vassal krallıklarda bulunan tüccarların da emniyet ve güvenliklerinden de sorumlu olmuştur. Hitit'in liman kentlerinden biri olan Ura'daki (Gordon,1958: 28-31; Alparslan,2004: 57) tüccarların Ugarit şehri ile ticari faaliyette bulunduklarını ve Ugarit ile Anadolu arasındaki ticaretin de yabancı tüccarlar tarafından Ura üzerinden yapıldığını çıkarılan metinlerden öğrenmekteyiz. Önemli bir ticari merkez olan Ugarit şehri de bu ticari faaliyetlerde aracılık yapmanın yanı sıra ürettiği mallarını başka bölgelere ihraç etmekteydi.(Ziskind, 1974: 134) Hitit Devleti'nin Ugarit'i ele geçirmesinden sonra (M.Ö 14. yüzyıl), bu ticari faaliyetler Hitit-Ugarit arasında da artmıştır. Ugarit'in yanı sıra Ura da Hititlerin ticari faaliyetlerinde önemli bir rol oynamıştır. Çünkü Hititler tüm deniz ticaretini Ura üzerinden yapmaktaydı.(Çolpan, 2008: 98) Ura, Anadolu'daki Kilikya Bölgesi'nde yer almaktaydı ve gemi ile Ugarit'e kolayca ulaşılabilir bir mesafede bulunmaktaydı. Ugarit'ten gelen ürünler Ura'ya ve Ura kentinden sonra da Toroslar aşarak Anadolu içlerine doğru Hititler'in başkenti Hattuşa'ya taşınmaktaydı. Uralı tüccarlar Ugarit'in de dahil olduğu deniz ticaretini yönlendirebilmekteydi. Ayrıca bazı Uralı tüccarlar ile Hitit kralı arasında ticari bir anlaşmanın varlığından bahsedilmektedir. Uralı tüccarların, ticari malları Ugarit'e sevk edebilmeleri için önemli bir ayrıcalığa sahip olmaları gerekliydi ki bu durum M.Ö. 14. yüzyılda Hitit Devleti'nin Ugarit'i kendi bünyesine katmasıyla mümkün olmuştur. Ugarit kralı Niqmepa, Uralı tüccarları çekebilmek için, Hitit kralı III. Hattuşili'ye bir mektup yazmış ve bu mektuba karşılık olarak Hitit kralının cevabı şöyle olmuştur:

283 vd., Darga, 1984: 31-32., Kinal, 1956: 355- 366., Günlaltay, 1987: 127-130; Alp, 2003: 57-60; Hartmut, 2003: 267; Ünal, 2005.

“Tabarna mührü altında büyük kral, Hatti’nin kralı Niqmepa’ya şöyle der: senin hizmetini gören Ura’nın tüccarları senin hizmetinden ayrılmakta güçlük çekiyorlar; majesteleri, büyük kral, Ura’nın tüccarları ile ilgili anlaşmaya gelince onları Ugarit’in tüccarları yaptık. Ura’nın tüccarları yaz zamanı faaliyetlerini Ugarit’te yapsınlar, fakat kış gelince onlar Ugarit’ten kendi ülkelerine geri gönderilsin ve Ura’nın tüccarları kışın Ugarit’te ikamet etmesinler. Kendi gümüşleri ile ev ya da arazi edinmesinler. Eğer Uralı bir tüccar gümüşünü Ugarit’te harcarsa, Ugarit’in kralı onu kendi ülkesinde barınmasına izin vermesin....Şimdi majeste, büyük kral, tüccarlar arasında Ura’nın tüccarları ile Ugarit’in tüccarları arasında bu antlaşmayı uygun görmüştür”.(A. Erdem, 2002: 122)

Yukarı mektuptan anlaşılmaktadır ki Hitit Kralı Ura’lı tüccarların kış aylarında Ugarit’te kalmasını ve orada taşınamayan mülk edinmelerini yasaklamıştır. Hitit Kralı, Uralı Tüccarların Ugarit’te sadece yaz aylarında faaliyette bulunabileceğini belirtmiştir.

Ugarit Krallığı’nın Hitit vassallığına girmesinin Hitit Devleti açısından oldukça önemli olduğundan bahsetmiştik. Bu önem Ugarit’in, Mezopotamya ve doğunun uzak bölgeleri, Mısır, Ege ve Hitit kontrolündeki Kilikya’yla ve güneye kadar uzanan Suriye-Filistin kıyılarıyla ticari iletişim kurması, bu coğrafi konumundan dolayı da Kuzey Suriye Bölgesinin en önemli ticaret merkezlerinden ve limanlarından biri olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü M.Ö 2. binyılın başlarındayken Yakın Doğu ticaretinin ana merkezi Asur iken, M.Ö. 2.binyılın ortalarından itibaren bu özellik Ugarit’e geçmiştir. Bu açıdan baktığımızda Ugarit Şehrinin altın, tekstil ve kaliteli yünden oluşan değerli vergileri, Hitit Devletinin ekonomik geliri içinde önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca Ugarit’in sahip olduğu kaliteli gemi filosu hem askeri ihtiyaçlar için hem de kıtlık dönemlerinde yeterli yiyeceğin taşınması açısından oldukça önemli bir ayrıntıydı. Saydığımız bu gibi sebeplerden dolayı, Ugarit’in Hitit Devleti’ne bağlı olması, Hititlerin bölgedeki ticaret yollarına hâkim olmasını sağlamıştır. Ayrıca bu durum Hitit Devletine ekonomik yönden de büyük bir güç kazandırmıştır.(Sir Gavaz, 2007: 2826-2827) Ugarit’in Hitit hâkimiyeti altında olmasından dolayı Hitit-Mısır arasında bir

gerginlik başlamış ve sonra ki yıllarda şiddetli bir çatışmanın yaşanmasına sebep olmuştur. M. Ö. 1285 yılında Kadeş (Singer, 2012: 3-5) adıyla bilinen bölgede iki taraf arasında büyük bir meydan savaşı yaşanmıştır.(Sevinç, 2008: 233) Ugarit Krallığı, II. Ramses ile Kadeş'te karşı karşıya geldiğinde II.Muwatalli'ye¹⁶ yardım için askeri bir birlik göndermiş ve daha sonra tahta çıkan Hitit hükümdarı III.Hattuşili¹⁷ döneminde, Hitit Devleti ile samimi bir ilişki sürdürmüştür.(Taş, 2008c: 158)

Savaştan sonraki 15 yıllık zaman diliminden sonra Hitit Kralı III. Hattuşili ve Mısır Firavunu II. Ramses 1259-1258'de bir barış antlaşması yapılmıştır. Bu antlaşmayla birlikte yaklaşık yüz yıllık bir barış dönemi yaşanmış ve eskiçağ tarihinde bu döneme "Pax Hethitica" adı verilmiştir. Bu barış dönemi, savaştan dolayı sıkıntılı bir dönem geçiren Ugarit için de çok verimli bir dönem olmuştur. Çünkü bu savaş dönemi

¹⁶ III. Hattuşili (M.Ö. 1275-1250), yazdırttığı savunma metninde, aile fertleri hakkında şu bilgi verir: "Babam Muşili'nin dört çocuğu vardı; Halpaşulupi, Muvatalli, Hattuşili ve bir kız (olan) DINGIRMEŞ-IR (=Maşanauzzi); içlerinde en genç olan bendim". Hattuşili'nin erkek kardeşlerini büyükten küçüğe doğru sıraladığını düşünürsek, II. Muşili'nin (M.Ö.1343-1310) en büyük oğlu Halpaşulupi'dir ve daha sonra Muvatalli gelmektedir. Ailenin, Maşanauzzi adlı bir de kız kardeş üyesi vardır. Hattuşili metninde kendisinin, ailenin en küçük bireyi olduğunu açıkça söyler. Ancak, aile fertlerini sıralarken annesinin ismini vermediği görülmektedir. Bkz: Meltem Alpaslan, 2007: 17.

¹⁷Kardeşler arasında en genci olan Hattuşili, annesi öldüğünde, küçük bir yaşta olduğu tahmin edilmektedir. Çivi yazılı belgelerde görülen çocukluğuna dair kayıtlı ilk olay hastalığıdır. Metinlerde hastalığından sıkça söz etmesinden dolayı, bu hastalığın hayatını oldukça etkilediğini görüyoruz. Ancak söz konusu hastalığın ne olduğu bilinmemektedir. Hattuşili'nin ağır bir hastalıktan ziyade kronik bir rahatsızlığı olduğunu düşünmekte idi. II. Muşili oğlunu, iyileştirmesi için o dönemde yazmanların başı olan Mittannamuva'ya emanet etmiş ve Hattuşili Mittannamuva gözetimi altında iyileşmiştir.

"CTH 8745

Öy. (§ 2)

5 A-NA PA-NI A-BU-IA-mu kap-pi-in DUMU-an HUL-lu

6 GIG.GIG-at nu-mu-kán A-BU-IA A-NA IMi-id-dan-na-A.A GAL.DUB.SAR

7 ŠU-i da-a-iš na-aš-mu-kán an-da da-a-ri-ia-at

8 nu-mu-kán GIG-az TI-nu-ut IMi-id-dan-na-mu-u-wa-aš-ma

9 IŠ-TU A-BI-IA ka-ni-eš-ša-an-za UN-aš e-eš-ta

10 am-mu-uk-ka ku-wa-pí GIG-az TI-nu-ut na-an-kán am-mu-uk-ka

11 an-da ka-ni-eš-ta

Öy. (§ 2)

5 Babamın zamanında, ben küçük bir çocukken, bana kötü bir

6 hastalık (geldi) ve babam beni yazmanların başı Middanna'nın

7 eline verdi ve o (benim için) çaba harcadı

8 ve beni hastalıktan iyileştirdi. Middannamuwa ise

9 babam (tarafından) onore edilmiş bir insandı.

10 Beni hastalıktan iyileştirdiği zaman, onu (benim için)

11 onurlandırdı." Bkz: Meltem Alpaslan, 2007: 41-43.

içinde güvenliği ve verimliliği azalan ticaret, Mısır ve Hitit arasında barışın yapılmasıyla tekrar siyasi ve ekonomik gücüne kavuşmuştur.(Tüylü, 2014: 72) Barış Antlaşması Ugarit şehrini, Hitit ve Mısır arasındaki ticaretin odağı haline getirmiştir.(Sir Gavaz, 2012: 32)

2.3. Ugarit ve Mısır İlişkileri

Ugarit Krallığı ile Mısır arasında var olduğunu bildiğimiz iyi ilişkiler, yaklaşık olarak M.Ö. 15.Yüzyılda başlamış ve 14. yüzyılda Ugarit'in I.Şuppiluliuma'nın hâkimiyetine girmesine kadar devam etmiştir. Mısır ve Hitit arasında yapılan Kadeş savaş döneminde ilişkiler kopsa da barış döneminde ilişkiler yoğun bir şekilde devam etmiştir. Mısır sahip olduğu ticari filolarıyla Doğu Akdeniz ticareti içinde, Ugarit'in en güçlü ortaklarından biriydi. (Tüylü, 2014: 89) Ayrıca metinlerden öğrendiğimize göre Ugarit Kralı II. Niqmadu Mısır'a gönderdiği bir mektupta Mısır'a olan sadakatinden bahsetmiştir. (Sir Gavaz, 2007: 90) Mektup ile sınırlı kalmayan II. Niqmadu Mısır'lı bir prenses ile de evlenerek, Mısır ile dostluğunu akrabalık bağları ile pekiştirmiştir. (Kınal, 1947: 1-13; Sir Gavaz, 2007: 89) Günümüze kadar ulaşan bir vazoda bulunan yazılı parça üzerinde, Mısır giyim tarzında bir hanımın huzurunda 'Ugarit Ülkesinin Ulu Kişisi Niqmadu'nun tasvir edilmiş olduğu görülmektedir. Fakat bir düğün pozunda resmedilen Mısır'lı hanımın adı korunamamıştır. (Sir Gavaz, 2007: 90) Kazılarda Orta Tunç Çağ'a tarihlenen çok sayıda eşya ortaya çıkarılmıştır. Ugarit'te yapılan kazılarda, bu dönemde Mısır ve Ugarit arasındaki ilişkilerin varlığını kanıtlayan birçok Mısır eşyası bulunmuştur. Bunların çoğu hiyeroglif kitabeler üzerinde bulunmaktadır. Firavun I.Sesostris (M.Ö. 1970-1936) adıyla yazılı bir boncuk, bilinmeyen bir kişinin adını taşıyan mezar heykelcikleri, daha çok önemli figürlerin heykelleri, Firavun II. Amenemhet'in kızı Chnoumet'in ve II. Sesostris'in karısının ve Baal Tapınağından olan gizemli kişinin heykeli bulunmuştur ancak bunların çoğu tahrip olmuştur. (Yon, 2006: 15)

Amarna çağında Ugarit ve Mısır arasındaki politik bağlara baktığımızda, bilim adamları arasında farklı görüşlerin olduğunu görmekteyiz. Bu dönemde Kitchen,

Ugarit'in bir Mısır vasalı olduğu söylerken Klengel¹⁸'e göre Ugarit, Mısır'ın vasalı değil, bunun aksine tam bağımsızlığına sahip bir devlet konumundaydı. Buna karşılık olarak Singer ise her iki görüşten farklı olarak, Ugarit'in I. Şuppiluliuma'ya egemenliğine girmeden önce Mısır etkisi altında özerk bir devlet olduğunu dile getirmiştir.(Sir Gavaz, 2007: 91)

Ugarit ile Mısır arasındaki ilişkiler, benzer yazılı kaynaklar dâhilinde görülmez. Ancak 12. hanedana ait firavunlarının isimlerinin yazılı olduğu objeler Nil vadisiyle olan ticari ilişkilere dikkati çekmektedir.(Akrep, 2011: 65-69)

Mısır,¹⁹ Ugarit bölgesi de dâhil olmak üzere, özellikle kıyıda, iç kesimlere göre daha etkili bir nüfusa sahipti. (Peczynski, 2009: 7) M.Ö yaklaşık 1400'den 1350'ye kadar, Ugarit Mısır hükümdarlığının idaresindeydi. M.Ö. yaklaşık 1360'da, bir yangın Kraliyet Sarayı'nın bir bölümünü yok etmiştir. Eski arşivlerin yeniden yapılandırma çalışması yapılırken çoğu belge ortadan kaybolmuş olmalıdır çünkü bizim bildiğimiz kadarıyla Kraliyet arşivi M.Ö. 14.yüzyılın ortalarında II. Niqmaddu'nun saltanatı ile başlamaktadır.(Yon, 2006: 20) Bu sebeple Ugarit'in resmi olarak Mısır'a bağlı olduğunu gösteren bir anlaşma metninden bahsedemeyiz. El-Amarna belgeleri ve II. Niqmaddu'nun arşivinde bulunan birkaç belgede, babası I. Ammistamru'nun, III. Amenophis'e tabi bir konumda olduğu bilgisi bulunmaktadır. Yani Mısırlılar doğrudan Ugarit'e hükmetmemiştir. Ancak yaklaşık M.Ö. 1350'de Kral II. Niqmaddu ve Amurru Kralı arasında yapılan bir anlaşma tarafından Ugarit'te bir Amorite hamiliğinin varlığının doğruluğu kanıtlanmıştır. Fakat şehir hala Mısır dünyasının etkisinde olmuştur.(Yon, 2006: 20)

Hitit kralları III. Tudhaliya ve I. Şuppiluliuma²⁰ ile aynı çağda olan ve Ugarit Kentinin de içinde yer aldığı Suriye Bölgesi'nde Mısır'ın etkisi görülmekteydi. Mısır'ın

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz: Klengel, 1992: 86-91.

¹⁹ “Başlangıçtan Bizans Dönemine Kadar. Çivi yazılı tabietierde Misri / Musri / Musur ve İbranice belgelerde Misrayim şeklinde geçen Mısır adının Proto-Semitik masôr (sur. kale) kelimesinden, bugün Batı dillerinde kullanılan Egypt'in de başşehir Memfis'in eski Mısır dilindeki ilk adı olan Haktuah 1 Hikuptah'tan geldiği sanılmaktadır. Mısırlılar ise ülkelerine verimli arazisine işaretle Kemmet (kara toprak), Tawy (“iki ülke”: Aşağı ve Yukarı Mısır) ve To -Meri diyorlardı. Görgün, 2004: 555-557.

²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: Akurgal, 2005: 79-83.

18.Sülaleden firavunu olan III. Amenofis'in (M.Ö. 1405- 1370) dış politikası ağırlıklı olarak, güçlü bir devlet haline gelen Hitit'i durdurmaya yöneliktir. Bu sebeple, Hitit'in toprakları etrafında bulunan Ugarit, Mitanni, Babil gibi birçok yönetici ile iyi ilişkiler kurmaya çalışarak onlarla anlaşmalar yapmaya çalışmış ve yaptığı anlaşmaları da bu krallardan bazılarının kız kardeşiyle evlenerek sağlamlaştırmaya çalışmıştır. III. Amenofis'ten sonra başa geçen IV. Amenofis (M.Ö. 1370-1352) bu parlak dönemi eski gücünde tutamamıştır.(A. Erdem, 2002: 45 -47)

III. Hattuşili ile II. Ramses arasında, MÖ 1259 yılında imzalanan Hitit-Mısır barış antlaşması, iki devlet arasında uzun yıllar sürmüş olan düşmanlığında bitmesini sağlamıştır. Hitit-Mısır barış antlaşması, Doğu Akdeniz ticaretinde önemli bir merkez olan Ugarit Kenti refahı içinde faydalı olmuştur. Çünkü Kadeş Savaşı ile birlikte Ugarit Mısır'a ayrı düşmüş olsa da Ugarit'in Mısır ile aralarındaki geleneksel bağlarını koparmadığı anlaşılmaktadır.(Sir Gavaz, 2007: 2832)

2.4. Ugarit ve Kıbrıs-Girit İlişkileri

Kıbrıs²¹'in (Alaşiya) coğrafyasına baktığımızda, adanın üzerinde yalnızca iki dağ kütlelerinin bulunduğu ve bütününün büyük ovalar ile kaplı olduğunu görmekteyiz. Bu coğrafi konumundan dolayıdır ki ada üzerinde yerleşilen bölgeler arasındaki iletişimin sağlanması ve bakır²² yataklarının olduğu tepelere ulaşım oldukça kolaydır. Geç Kıbrıs

²¹ Adını en önemli yer altı zenginliklerinden olan bakır madeninden alır. Doğu Akdeniz'in kuzeydoğu köşesinde bulunan ada Türkiye kıyılarından 70 km. kadar açıkta olup, 9251 km²'lik yüzölçümüne sahiptir.Batı dillerinde "Gipros", "Cyprus", "Chypre", "Cypre" ve "Cypren" , Arapça'da "Kubrus" olarak adlandırılan Adanın isminin nereden geldiğiyle ilgili farklı temellere dayatılan birçok görüş bulunmaktadır.Bu görüşlerden bazıları şunlardır; Ada'nın önemli bir yeraltı kaynağı olan bakırın Latince karşılığı olan "Cuprum" kelimesinden geldiği veya Mitolojik Ana Tanrıça Kibele'ye bu adada verilen isim olan Kipris'ten geldiği düşünülmektedir. Bunların dışındaki önemli başka bir görüş ise adada bolca bulunan kına çiçeğinin İbranice karşılığı olan "Kopher" den geldiği düşüncesidir. Bkz, Gürsoy, 2002: 370-371; Demirkent, 2002: 371-374; Fikret,1998: 1.

²² İlk işlenen maden bakır olduğu bilinmektedir. 1B geçiş grubu elementi olan ve periyodik cetvelde simgesi Cu olarak gösterilen kırmızı yada kahverengi görünümlü metale bakır adı verilir. Bakır madenciliği kullanılması taş devrine kadar uzanır aynı zamanda insan tarafından ilk kullanılan metal, taş devrinde bakır olduğu görülmektedir. İnsanlar, eskiçağın başlarında bakırdan silâh ve ilkel aletler yaparak istifade etmiştir. Bakır kolaylıkla istenilen şekli alabildiği için yapılan aletler önceleri hep bakırdan olmuştur. Bu nedenle maden devrinin ilk bölümü bakır devridir. Bakır genelde yaygın bulunan bir maden

Dönemi'nden itibaren güney kıyı bölgeleri önemli bir konuma yükselmeye başlamıştır. Enkomi, Kition ve Hala Sultan Tekke gibi liman şehirleri Tunç Çağlarda denize açılmaya başlamışlardır.(A. Erdem, 2002: 141-142)

Ugarit ile Kıbrıs arasında bir ilişkinin bulunduğu dair metindenler bulunmaktadır. Bulunan arkeolojik bulgular, bu yerleşimin bir liman ve ticaret kenti olduğunu ortaya koymuştur. Akkad ve Hurri dillerinde kaleme alınan Ugarit metinleri Kıbrıs ile yakın ilişkilerin kurulmuş olduğunu göstermiştir.(Astour, 1965: 253) Bu metinlerde, denizden gelen düşman gemilerinin gözetlenmesinden, denizden gelen düşmanın Ugarit'te yaptığı yıkımlardan ve Ugarit'e ait yelkenli gemilerin karıştığı bir sorundan bahsedilmektedir. Ayrıca Kıbrıs ile Ugarit arasında ticaret ilişkilerinin olduğuna dair bir de yağ alımıyla ilgili bir metin bulunmaktadır. (Malbran-Labat, 2000:195; Peczynski, 2009: 26) Denizden gelen düşmanın Ugarit'te yaptığı tahribat ile ilişkili olarak Ugarit kralı tarafından Kıbrıs kralına yazılan bir mektupta şöyle bahsedilmektedir:

R.S. 20.238

1-4 Babam, Alaşya ülkesi kralına, oğlun Ugarit ülkesi kralı şöyle (der):

5 Babamın ayaklarına kapandım.

6 Babama selam olsun!

7 Evine, eşine, askerlerine, babam

8-11 Alaşya ülkesi kralının her şeyine selam olsun!

12 Babacığım düşman gemileri geldiler.

13-14 Benim şehirlerimi ateşe

15 verdiler.

değildir ve cevheri yüksek dağlarda, çöl ülkelerde bulunur. Bakır neolitik dönem çiftçilerin tercih ettiği verimli alüvyon ovalarda, löss kaplı yamaçlarda bulunmamaktaydı. Bakırdan yapılan aletler ile tarım üretiminde kullanıldığı görülmektedir. Daha sonraları kalayın bulunmasıyla bakırla karıştırılarak bakırdan daha sert bir maden elde edilerek bronz silahlar üretilmiştir. Bkz, Şahin, 2012: 121-131; Çiğdem ve Can, 2006: 13-27; Koçak, 2013: 36-41.

16-18 ve onlar ülkeye hoş olmayan şeyler yaptılar.

19 Benim babam bilmiyor.

20 Benim askerlerimin tamamı sana aittir.

21 Hatti ülkesinde

22 beklemektedirler. ve benim gemilerimin tamamı

23 Lukka ülkesinde

24 beklemektedir. Şu ana kadar onlar

25 ulaşmadılar ve ülke bu şekilde kaldı.

26 Babam! bu memleket hakkında

27 bilgin olsun.

28-29 Şu anda buraya gelmiş olan düşman ülkesinin 7 gemisidir.

30 ve ülkeye

31 kötü şeyler yaptılar.

32-33 Şu anda eğer düşman gemileri hala varsa

34 seni bilgilendireyim.

35 ve senin bilgin olsun.(Ayyıldız, 2007: 156-158; Yıldırım ve Pekşen, 2013: 39)

Mektuptan öğrenmekteyiz ki, Ugarit Krallığı sınırlarına yaklaşan bir düşmandan dolayı Kıbrıs Kralından yardım istemektedir. Düşman ile ilgili bilgiler verirken, kendinin durumuyla ilgili de bilgi vermektedir. Ugarit Krallığı bütün savaş birliklerinin Hatti Ülkesinde, gemilerinin ise Lukka Ülkesinde beklediğini söyleyerek ülkeye zamanında ulaşamadığını ve düşmanın onlardan önce geldiğini söylemiştir. Bu mektuptan, Ugarit'in gemi ve askeri birliklere sahip olmasına rağmen düşmana karşı mücadele etmesinin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

Bakır madeninin dünyadaki bakır endüstrisinin merkezi bir geçiş noktasını oluşturan Ugarit'te bir Kıbrıs kolonisinin bulunması bu iki ülke arasında çok yakın ticari ilişkilerin bulunduğunu göstermektedir.(Ayyıldız, 2007: 156-158) Ortaya çıkarılan birçok kaynağa göre Ugarit kenti önemli bir metal ticari merkezlerinden biridir. O dönem de önemli bir bakır ticaret merkezi olan Kıbrıs ile Ugarit kenti arasında bakır ticareti önemli bir yere sahipti ve ticareti yapılan bakırın bir bölümü Ugarit Kenti'nde işlenmekteydi. Kıbrıs'ta çıkarılan arkeolojik buluntular da Kıbrıs ve Ugarit Kenti'nin arasında bir yakınlık olduğunu kanıtlamıştır.(Tüylü, 2014: 92-93) Kıbrıs Kenti'nde bakır üretiminin ilk kez M.Ö. III. binyıl kadar önce başladığı düşünülmektedir. Kıbrıs Kenti'nde bakırın en çok sanayisinin arttığı dönem ise Geç Tunç Çağ'ında olmuştur. M.Ö. 17. yüzyıldan sonra Enkomi ve Hala Sultan Tekke, Kıbrıs bakır üretiminin yapıldığı en önemli merkezler olmuşlardır.(A. Erdem, 2002: 143-144)

Akdeniz ticaretinde Kıbrıs kadar önemi olan bir diğer bölge de Girit²³'tir. Girit'in saraydaki depolarında bulunan Kıbrıs ve Suriye 'ye ait malların o dönemde Girit'in de bu uluslararası ticarete rol aldığını göstermektedir. Yazılı kaynaklara göre adının "Keftiu" olduğu anlaşılan Girit'in en önemli liman kentlerinden biri olan Kommos, Geç Tunç Çağı'nda Ugarit Kenti ile yoğun ticari ilişkiler içine girmiş ve bakır madeninin yanı sıra işlenmiş malların da ticareti yapılmıştır. Girit bu dönemde Ugarit Kenti'ne ve Mari Kenti'ne çok sayıda silah, kumaş ve vazo mallarının ticaretini yapmıştır. Önemli bir ticaret merkezi olan Ugarit ile Girit arasındaki ticaretin daha çok Girit'in tüccarları tarafından yapıldığı düşünülmekte ve Girit'in çeşitli malları Ugarit üzerinden Yakındoğu'daki diğer yerlere gönderilmiştir. Ugarit, hem Girit, hem de Kıbrıs Şehri'nden gelen ticari malların geçmek zorunda olduğu bir liman konumunda olmuştur. Ugarit'in sahip olduğu bu önemli ve ayrıcalıklı konumu M.Ö. 17. yy. ve daha

²³ Batı dillerinde Creta, Krete, Crete şeklinde yazılan ve Araplar'ın ise Akrltiş, İkrliyye, İkrldiş, İkrliş adını verdikleri Girit adası Akdeniz'i Ege denizinden ayıran önemli bir konumda olup 82S9 km 2 büyüklüğündedir. Batı doğu yönünde uzunluğu yaklaşık 260 km., genişliği ise 15-50 km. arasında değişmektedir. Yüzey şekilleri açısından oldukça parçalanmış olan ada, Mora yarımadası ile Anadolu'nun güneyindeki Toros sıradağları arasında bir bağ oluşturmaktadır. Tükin, 1996: 85-93; Bulut, 2008: 144-156.

sonraki dönemlerde de devam etmiştir. Ugarit bu konumundan dolayı Ege ticaretinde önemli bir uğrak yeri olmuştur.(A. Erdem, 2002: 148- 150)

Ugarit, Mari ve diğer bölgelerden gelen tüccarlar ile Girit ve Kıbrıs'tan gelen tüccarların kimi zaman tercümanlar aracılığıyla alışveriş yaptıkları bir yer olmuştur. Ticaretin büyük bir bölümünü oluşturan kalay ise oldukça gözde olan bir ticari üründü. Ugarit'in, uluslararası ticarete önemli bir rol oynadığı, Kıbrıs'tan Suriye ve Mezopotamya'ya bakır ithal etmek için bir ara nokta olduğu, Ege ve ayrıca Kıbrıs ile Levant arasındaki ticari bağlantıların oluşturulmasında büyük katkısının olduğu bilinmektedir. (Akrep, 2011: 65-69)

2.5. Ugarit Krallığı'nın Sonu

Kuzey Suriye de yer alan Ugarit hem ekonomik olarak hem de ticari olarak Suriye'nin siyasi tarihi içinde yer alan zengin bir krallıktı. Siyasi olarak 2. Binyılın ikinci yarısı boyunca dönemin büyük güçleri Mısır, Mitanni ve Hatti Suriye de hâkimiyet kurmaya çalışmışlardı. Fakat zengin bir krallık olarak bu dönemde Ugaritin siyasi ağırlığı özellikle Hitit'in bölgedeki müdahalesiyle birlikte Hitit üzerinde olmuştur. (Vita, 1999: 492)

Ugarit Krallığının sonunun, III. Niqmadu ve Ammurapi krallarının hükümdarlığı boyunca yani yaklaşık olarak M.Ö. 1200'lü yıllar olabileceği düşünülüyor. Ugarit'in kendi yazışmalarında bildirildiği gibi, “deniz insanların”²⁴ saldırıları, Hitit ve Mısır hükümdarları dâhil olmak üzere kıyı topraklarında kaygının artmasına sebep olmuştur. Bu yeni istilacılar vardığında, M.Ö. 12.yüzyılın bitiminde Yakın Doğu'da bir kargaşa yarattılar. Botlarla vardıklarını gören Mısırlılar onları “Deniz İnsanları” olarak adlandırmışlar ve muhtemelen bunlar bir yıllık sürede birkaç dalga halinde saldıran kuzeybatıdan gelen istilacı gruplardır ki onlar, Doğu Akdeniz Bölgesi boyunca, Anadolu ve Levant kıyılarında ve Kıbrıs'ta izlenebilmektedir.(Yon, 2006: 21-22)

²⁴ Deniz Kavimleri ile ilgili ayrıca bkz: Sarı, 2016: 59-61.

Şikala, Peleset-Philistines ve Sherden olarak tanımlanan Deniz insanları, Medinet-Habu Anıtı diye anılan M.Ö. 1182’de onları yendikten sonra III. Ramses tarafından inşa edilen Medinet-Habu Anıtı’ndan bahsetmişlerdir. İncil Metinleri, Palestine’nin kıyısına yerleşen ve ona adını veren Peleset’in soyundan olan Philistine’lere işaret etmektedir. Tüm olasılığıyla Deniz İnsanları Ugarit’in ve diğer şehirlerin yıkılmasında belirleyici bir rol oynamıştır. Ugarit’in kendisi de, bir metinde “botta yaşayan” Şikala’dan bahsetmektedir. Birkaç mektupta, Kral Ammurapi denizden gelen tehlike ile ilgilendiğinden ve komşu bir kraldan tavsiye istediğinden bahsedilmektedir. (Yon, 2006: 21-22) Bu deniz insanlarının saldırıları karşısında Ugarit Kralı ‘baba’ olarak hitap ettiği Alaşıya(Kıbrıs) Kralına bir mektup göndererek yardım istemektedir. Düşmanların gelerek Ugarit’i yakıp yıktığından bahseden Ugarit Kralı mektubun devamında askerlerin Hatti’de, donanmasının²⁵ ise Lukka da olduğunu ve topraklarının savunmasız kaldığı söylemektedir.(Singer, 1999: 720)

Deniz insanları, Anadolu’da ve Kuzey Suriye’de M.Ö. 13. Yüzyılın sonu ve 12. Yüzyılın ilk birkaç on yılını kapsayan oldukça kısa bir sürede arkeologlar tarafından not edilen yıkımın ve kargaşanın çoğundan sorumlu tutulmuştur. Ugarit’in durumunda, Krallık ve kültürü bu baskı altında kolayca çökmüş ve asla tekrar canlanamamıştır. Muhtemelen kötü savunmada kalan son Kral Ammurapi’nin başkenti, ele geçirilmiş, ateşe verilmiş ve terk edilmiştir. Siyasi ve idari yapılar, merkezi hayatta olmayan kraliyet gücüyle bağlantılıydı ve sonunda hükümet ve medeniyet ortadan kayboldu. Şehrin güney kısmı üzerinde bulunan “ House of Urtenu” da, 1986-1994 arasındaki mevsimler boyunca keşfedilen metinlere dayanarak, bu olayın zamanı aşağı yukarı M.Ö. 1190- 1185’e dayandırılmaktadır. Evler yerleşenler tarafından terk edilmiş, sonra yağmalanmış ve yakılmıştır. Ondan sonra, başka hiçbir yerleşim kent üzerinde yerleşmemiştir. Persian, Hellenistic ve Roma dönemleri boyunca höyüğün belirli kısımlarında izole mesleği ve birkaç tarım teçhizatının kanıtları var fakat bu çiftlikler

²⁵ Ugarit Krallığı her ne kadar bir gemi filosuna sahip olmuş olsada bu asla gerçek bir savaş donanması olmamıştır. Ancak Ugarit ve Hattideki bazı metinlerde, en sonunda bazı Ugarit gemilerin siyasi bir fonksiyona da sahip olduğunu göstermiştir. Muhtemelle söyleyebiliriz ki Ugarit gemileri daha çok ticari amaçla ve sefer sırasına askerlerin taşınması için kullanılmaktaydı. Ayrıntılı bilgi için bkz: Vita, 1999: 497.

şehir hayatının simgesi olan ortak teşekkül türünü içermemektedir. Bu yüzden, yaklaşık 6.000 yıl süren, neolitik dönemde bir köy iken daha sonra şehir olan ve daha sonra ki dönemlerde kendi zamanının tarihine damga vuran krallığın başkenti olan bu olağanüstü site sona ermiştir.(Yon, 2006: 21-22)



KRONOLOJİK TABLO ²⁶			
Yaklaşık Tarihler	Ras Şamra Höyüğünde Yaşam	Kademe	Çağ
M.Ö. 7500	İlk yerleşim; Çiftçilik	V C	Ön
M.Ö. 7000	Hayvancılık; Çanak-Çömlekçilik; Taş mimarisi(Dikdörtgen odalar)	VB	Çanak Çömlek Neolitik
M.Ö. 6000	Farklı sanatlar; özel beceriler	V A	“Halaf”Kalkolit
M.Ö.4000	Bakırın ortaya çıkışı	III C III B	“Ubaid” Dönemi
M.Ö. 3000	Şehir tipi toplaşım, Sur/Kale; Bakır madenciliği	IIIA	Erken Bronz Çağ
M.Ö. 2200	Terk Etme		
M.Ö. 2000 Başlangıcı	Amorite halkının gelişi; Kentsel gelişim: Tapınak(?), Sur/Kale	II	Orta Bronz Çağ
M.Ö. 1650	Terk etme? Geçici Çöküş?		
M.Ö. 1600	Yeni Kentsel Dönem	I	Son Bronz Çağ
M.Ö. 14. ve 13. yy ?- M.Ö. 1370 M.Ö. 1370-1340/35 M.Ö. 1340/35-1332 M.Ö. 1332-1260 M.Ö. 1260-1230 M.Ö. 1230-1210 M.Ö. 1210-1200 M.Ö. 1200- 1190/85	Ugarit Kralları(Metinlerden) Ammistamru I Niqmaddu II Arhalbu Niqmepa Ammistamru II Ibiranu Niqmaddu III Ammurapi		
M.Ö. 1190/85	Yıkım ve Terk Etme, Deniz İnsanları tarafından saldırı altında(?)		
M.Ö. 5.-4. Yüzyıl	Höyük üzerinde küçük yerleşim		Pers/İran Dönemi
M.Ö. 1. Yüzyıl	İşgalin birkaç izi		Roman Dönemi

Yukarıdaki tabloya baktığımızda, Ugarit Şehri ilk yerleşimden itibaren kronolojik olarak takip edilebilmektedir. Tablodaki tarihler kesin olmayıp tahminlere dayanmaktadır. Özellikle ilk çağlarla ilgili yeterli kaynak olmadığı göz önünde bulundurulduğunda bir kesin tarihten bahsetmek mümkün olmamaktadır. Kentle ilgili veriler yoğun olarak Son Tunç Çağ’da bulunmaktadır.

²⁶Yon, 2006: 24

SONUÇ

Ugarit, Kuzey Suriye’de bulunan en önemli ticaret merkezlerinden birisi olmuştur. Ugarit kazılarında yedi muhtelif dilde ve dört çeşit yazılı tabletleri ihtiva eden arşivler, o dönemde Ugarit Kentinin yaşantısı, karakteristik özellikleri ve tarihi hakkında önemli bilgiler vermektedir. Doğu Akdeniz bölgesinin coğrafi konumuna baktığımızda, Kuzeybatı’da Girit ve Yunanistan, Güney’de Mısır, Güneydoğu’da Mezopotamya, Suriye, Filistin ve Kıbrıs, Kuzey’de de Ege denizi kıyıları, Karadeniz ve Anadolu yarım adasını içeren bölgedir. Ugarit Kenti, bu coğrafi konum içerisinde ticaretin işleyişinde etkin olan en önemli liman kentlerinden birisidir ve Doğu Akdeniz deniz ticaretinde merkezi bir konuma sahiptir diyebiliriz.

Ugarit, Orta ve Son Tunç Çağı’nda Doğu Akdeniz Ticareti içinde önemli bir liman ve ticaret noktası olmuş ve ticarete farklı bölgelerden ithal ettiği ürünler yanında kendi ürettiği tahıl, zeytin, şarap, kıyıdaki dağlık kesimden gelen ahşap ve tekstil ürünleriyle de katılmıştır.

Ugarit şehri Kuzey Suriye Bölgesi içinde bulunmaktaydı ve Kuzey Suriye’nin en önemli liman kentlerinden birisiydi. Kuzey Suriye Bölgesi bu dönemde ticaret yollarının kesiştiği çok önemli bir konuma sahipti. Bu ticaret yolları, günümüzdeki Afganistan, Tacikistan ve daha doğudaki topraklardan ve Kuzeydoğu’da Baykal ve Baykaş göllerinin bulunduğu bölgeden geçerek, Mezopotamya’da Zagros Dağları’nı ve Dicle Nehri’ni aşıp, Fırat kıyısındaki şehirleri de içine alarak Doğu Akdeniz kıyılarına kadar ulaşmaktaydı. Buradan da deniz yoluyla Kıbrıs’ı da içine alan bu ticaret yolu Avrupa içlerine kadar uzanmaktaydı.

Bu dönemde ticaret kara yolu ve deniz yoluyla yapılmaktaydı. Kara ticaretine karşın daha ucuz ve daha kolay olması sebebiyle deniz ticareti daha yaygındı. Ayrıca deniz ticareti kara ticaretine göre daha güvenliydi. Özellikle Levant’ın kıyı bölgelerindeki kara ulaşımı ve liman kentlerinin birbirleriyle olan kara bağlantısı, denizden yapılan ulaşımına göre daha zordu. Dolayısıyla bu liman kentleri arasındaki bağlantı, daha kolay olarak denizden sağlanıyordu. M.Ö 17. yüzyılın başları ve 13. yüzyılın sonlarına doğru Doğu Akdeniz

dünyasında ticaretin gelişmesini sağlayan ve bu yeri bir ticaret merkezi haline getiren en önemli sebeplerden birisi, deniz aşırı ülkelerin birbiriyle bağlantı kurabilmesini sağlayan deniz yolunun geliştirilmiş olması olabilir.

Ugarit şehri, Anadolu kıyılarından Suriye'ye kadar olan ticaret yollarının önemli bir geçiş noktasıydı ve çok önemli bir hinterlanda sahipti. Ayrıca Mezopotamya'dan itibaren Halep, Kargamış ve Emar üzerinden gelen ticaret yollarının doğal son durağını oluşturmaktaydı ve Kıbrıs ile olan ticari ilişkisi sayesinde Ege dünyasıyla da kolay bir iletişim noktasında bulunuyordu.

Günümüzde Ras-Şamra harabelerinin olduğu yerde bulunan Ugarit Kenti'nde gerçekleştirilen kazılar ve arşiv binaları içindeki tabletler, Ugarit'te yaşayanların sosyal durumları, ekonomileri ve dini inançları hakkında önemli bilgiler vermektedir. Ayrıca diğer ülkeler ile yapılan diplomatik yazışmaları da içeren bu metinler, ticaret ağının anlaşılması ve ticari güzergâhların saptanmasında önemli bir yere sahiptir. Ugarit birçok tüccar, memur ve askerin yollarının düştüğü önemli bir ticari merkez olmuştur. Bu elverişli konumu sayesinde kozmopolit ve zengin bir kent ve ticaret kavşağı haline gelen Ugarit özellikle Mısır ve Hitit gibi büyük imparatorlukların ilgisini çekerek onların bu bölgede hâkimiyet kurmak istemesine sebep olmuştur. Ugarit Kenti, M.Ö. 15. ve 14. yüzyılları arasında Mısır'ın, M.Ö. 14. yüzyılın sonlarına doğru ise Hitit Devleti'ne bağlı olmuştur. Bu durum Hitit Devleti'ne rakiplerine karşı hem siyasi hem de ticari olarak bir üstünlük katmıştır. Ugarit arşivlerinde bulunan belgelerde, Ugarit'in M.Ö. 1350-1200 yılları arasında politik ve ekonomi tarihiyle ilgili önemli bilgiler bulunmaktadır. Ugarit'in Mısır ve Hitit ile ilgili ilişkilerini özetlemek gerekirse:

Ugarit-Mısır ilişkilerine baktığımızda, Mısır Kuzey Suriye Bölgesini elinde tutarak bu bölgeden gelecek olası tehditlere karşı kendi topraklarını güvence altına almak ve bu bölgedeki kentlerin ticari faaliyetlerinden ve ekonomilerinden fayda sağlamak istemiştir. Bu sebeptendir ki Ugarit ve Mısır arasında dostça ilişkiler ve yoğun olarak yapılan ticari faaliyetler bulunmaktadır. Ayrıca Ugarit Şehrinin kısa süreliğine de olsa Mısır'a bağlı bir krallık olduğu ile ilgili bazı bulgular bulunsa da bu durumun aydınlatılması ve

kesinleştirilmesi için gerek bu ülkelerin gerekse başka ülkelerin arşivleri daha detaylı olarak incelenmelidir.

Ugarit- Hitit ilişkilerine baktığımızda ise, Hitit Devleti yine kendi sınırlarını ve ülkesini korumak ve bu bölgedeki liman kentlerini ele geçirerek ekonomik çıkarlarını artırmak için istikrarlı bir politika izleyerek seferler düzenlemiştir. Hitit Kralı I. Şuppiluliuma'nın Kuzey Suriye'ye yaptığı seferler sonucunda Ugarit Hitit Devleti'ne bağlı vassal bir krallık haline gelmiştir. Ugarit uzunca bir süre Hitit Devleti'ne bağlı kalarak ona gıda ve para sağlamıştır. Ugarit'in böylesine güçlü ve büyük bir devlete sorunsuzca para ve gıda sağlayabiliyor olması Ugarit'in ekonomik olarak güçlü olduğunun göstergesidir diyebiliriz.

Hitit ve Ugarit arasındaki ilişki askeri olmaktan ziyade ekonomiktir. Özellikle Doğu Akdeniz ticaretinde önemli bir konum olan Ugarit, Hitit Devletinin Doğu Akdeniz ticaretiyle de bağlantısını oluştuyordu. Hitit Devleti Ugarit'ten daha çok tahıl almaktaydı ve zamanla Hitit Devletinin tahıl sağlayıcısı olmuştur. Bu sebeptendir ki Hitit Devleti Ugarit yönetimini ve tüccarlarını memnun etmek ve aralarındaki ilişkiyi iyi bir şekilde sürdürmek için Ugarit lehine bir politika izlediğini söyleyebiliriz. Öyle ki Hitit Devleti Suriye bölgesinde hâkimiyet kurmak isteyen Mısır ile karşı karşıya gelmiştir. II. Muwattalli ile II. Ramses arasında Kadeş Savaşı olarak bilinen büyük bir savaş meydana gelmiştir. Savaş daha sonra bir barış ile son bulmuştur. Ugarit bu savaş döneminde Hitit Devleti yanında yer almıştır ve barış yapıldıktan sonra sekteye uğrayan ticari faaliyetleri devam etmiştir. Bu barış dönemi Doğu Akdeniz ticaretini olumlu etkilemiş ve Ugarit Şehri ticari faaliyetlerle zenginliğini artırmıştır.

Hitit Devleti uzunca bir süre Ugarit'i vassalı olarak bağlı tutmuş ve ondan ekonomik olarak fayda sağlamıştır. Özellikle tahıl ve gıda noktasında Ugarit'ten faydalanmıştır. Bu dönemde Hitit ve Ugarit arasındaki ilişkiler devam etmiş ancak Ugarit'in son üç kralı döneminde bu ilişkiler zayıflamış ve isyanlar felaketler ve Deniz İnsanlarının saldırıları bu iki devletin ilişkilerinin sonunu getirmiştir diyebiliriz.

M.Ö. II. Binyılın ortalarından itibaren uluslararası diplomasi ve ticaretin yoğun yaşandığı bir yer olan Ugarit Şehri, Mısır'ı Hitit Devleti'ne, Mezopotamya'yı Miken

Krallığı'na bağlayan geniş bir alışveriş ağının merkezinde bulunmaktaydı. Bu sebeple Ugarit, kozmopolit bir karaktere sahiptir ve bu dönemin en faal ve en önemli limanlarından birisi olmuştur. Bu yüzden Ugarit Şehri, sahip olduğu coğrafi konumu ve ticari faaliyetleri sayesinde Doğu Akdeniz ticaretinde önemli bir yere sahiptir. Ayrıca Doğu Akdeniz ticareti içinde her türlü kültür alışverişinin sağlanmasında önemli bir yere sahip olan Ugarit, kendine özgü kültür yapısını da geliştirerek sonraki nesillere aktarmıştır diyebiliriz.



KAYNAKÇA

- Akrep, M. Y. (2013). “Emar Şehrinin Tarihi Kaynakları Hakkında Bir Değerlendirme”, *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, 8.
- Akrep, M. Y. (2011). *Kuzey Suriye Devletleri ve Aştata Krallığı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akurgal, E. (2005). *Anadolu Kültür Tarihi*. Ankara: Tübitak Popüler Bilim Kitapları Serisi.
- Alasya, H. F. (1998) *Kıbrıs Tarihi*. Lefkoşa: Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi Yayınları.
- Alkım, B. (1964). “İslâhiye Bölgesinde Türk Tarih Kurumu Adına 1952-1962 Yılları Arasında Yapılan Tarihi ve Arkeolojik Araştırmalar”, *Türk Tarih Kurumu*.
- Alp, S. (2002). *Hitit Çağında Anadolu*, Ankara: Tübitak.
- Alp, S. (2003). *Hitit Güneşi*, Ankara: Tübitak.
- Alpaslan, Meltem. (2007). *II. Muvatalli ve Dönemi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Anabilim Dalı Hititoloji Bilim Dalı.
- Alpaslan, Metin. (2006). *II. Murşili ve Dönemi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Anabilim Dalı Hititoloji Bilim Dalı.
- Alpaslan, Metin. (2004). “Hititlerde Ticaret”, *Arkeo Atlas Dergisi*, 3, 57.
- Astour, M. C. (1965). “New Evidence On The Last Days of Ugarit”(Ugarit’in Son Günleri Üzerine Yeni Kanıt). *American Journal of Archaeology*, 69, No. 3.
- Ayyıldız, S. (2007) *Hitit Metinlerinde Alaşıya Ülkesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Anabilim Dalı Hititoloji Bilim Dalı.

- Bienkowski, P., Mee, C., Slater, E. (2005). *Writing and Ancient Near Eastern Society*. London/New York: T&T Clark.
- Bingöl, A. (2013). “Hurri’lerin Siyasi Organizasyonları”, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (1), 115-134.
- Bulut, S. (2008). *Batı Anadolu, Ege Adaları ve Kıta Yunanistan’da Ele Geçen Hitit Kökenli-Etkili Eserler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bülbül, C. (2009). *Alalah Buluntularının M.Ö. 2. Binyıl Anadolu Tarihindeki Yeri ve Önemi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bülbül, C. (2010). “Amurru Göçleri ve Amurruların Eski Önasya Tarihindeki Roller, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 29 (48), 29-49.
- Casana, J. (2009) “Alalakh and The Archaeological Landscape of Mukish: The Political Geography and Population of A Late Bronze Age Kingdom” (Alalah ve Mukiş’in Arkeolojik Yüzeyi: Son Bronz Çağda Krallığın Siyasi, Coğrafi ve Nüfusu), *The American Schools of Oriental Research*, No.353, 7-37.
- Çolpan, N. (2008). *Hititlerin Anadolu’ya Göçü ve Çevre Kültürlerle Etkileşimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiğdem, S., Can, B. (2006). “Erzurum Müzesinde Bulunan Tarım Aletleri Işığında Geç Kalkolitik ve Tunç Çağlarda Bölgedeki Tarımsal Aktiviteler”, *Anadolu*, 29, 13-27.
- Çömelekoğlu, O. (2012). *M.Ö. 2. Bin Yılda Doğu Akdeniz’de Deniz Ulaşımı ve Liman Olgusu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı.

- Darga, M. (1984).*Eski Anadolu Da Kadın*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Demirkent, I. (2002) “Kıbrıs”.*İslam Ansiklopedisi*,(25, 371-374) Ankara: TDVİA
- Dow, J. A. (2011).*Ancient Coins Through The Bible*, Tate Publishing and Enterprises.
- Dönmez, S. (2009). *M.Ö. I. Bin Yılının İlk Yarısından Da Anadolu Maden Ekonomisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdem, A. Ü. (2002). Genç Tunç Çağ’da Doğu Akdeniz Ticaret Yolları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eryayar, U. D. (2002). “Geç Tunç Çağında Ticari Bir Kent ‘Ugarit’”,*Ege Üniversitesi Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi*.
- Fleming, D. E. (2000).*Time At Emar: The Cultic Calendar and The Rituals From The Diviner’s House*, Winona Lake/İndiana: Eisenbrauns.
- Gibson, J. C. L., Wyatt, N., Watson, W. G. E., Llyord, J. B. (1996).*Ugarit, Religion and Culture: Proceeding of The Internation Colloquium On Ugarit, Religion and Culture*, Edinburg: Ugarit- verlag.
- Girgin, G.(2006). *Fenikeliler’de Akdeniz Ticareti* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Su Altı Arkeolojisi Bilim Dalı.
- Gordon, C. H. (1998).*Ugaritic Textbook: Grammar, Texts in Transliteration, Cuneiform Selections Glossary Indices*,Roma: Editrice Pontificio Istituto Biblico.
- Goren, Y., Shlomo B., Israel F., Andnadav N. (2003) “The Location of Alashiya: New Evidence From Petrographic Investigation of Alashiyan Tablets From El-Amarna and Ugarit”, *American Journal of Archaeology*, 107, No.2.
- Görgün, H. (2004). “Mısır”,*İslam Ansiklopedisi*, (29, 555-557). Ankara: TDVİA.

- Günaltay, Ş. (1987). *Yakın Şark I (İran- Mezopotamya)*. Ankara: TTK.
- Gürsoy, C. R. (2002). “Kıbrıs”, *İslam Ansiklopedisi*, (25, 370-371). Ankara: TDVİA.
- Güzel, H. C., Çiçek, K., Koca, K. (Editörler). (2002). “Mezopotamya ve Anadolu Medeniyetleri İle İlişkiler”. *Türkler Ansiklopedisi*, (1, 664-672), Ankara: Yeni Türkiye Yay.
- Hartmut, S. (2003). *Hititler Bilinmeyen Bir Dünya İmparatorluğu*, (Çev: Nazife Mertoğlu). Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Heltzer, M. (1978). *Goods, Prices and The Organization of Trade in Ancient Ugarit*, Reichert.
- Heltzer, M. (1977) “The Metal Trade of Ugarit and The Problem of Transportation of Commercial Goods” (Ugarit’in Metal Ticareti ve Ticari Malların Taşınma Sorunu), *Iraq*, 39, No.2, 203-211.
- Hoffner, H. A. (Ed.) (1999). *Hittite Diplomatic Textes*. Atlanta: Scholars Press.
- İreç, M. (2014). *Anadolu’da Miken Varlığı Sorunu* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Jackson, W. (T.y). *Archaeology: The Ras Şamra Discovery*, U.S.A.: Research Article Series (Montgomery, Al: Apologetics Press).
- Kabatiarova, B. (2006). *Ugaritic Seal Metamorphoses As A Reflection of The Hittite Administration and The Egyptian Influence in The Late Bronze Age in Western Syria* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: The Institute of Economics and Social Sciences of Bilkent University, The Department of Archaeology and History of Art Bilkent University.
- Karauğuz, G. (2002). *Hitit Devletinin Siyasi Antlaşma Metinleri*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Karauğuz, G. (2016). “Hititler Döneminde Yozgat ve Çevresi Üzerine”, *I.Uluslararası Bozok Sempozyumu*, 1, 21-32.

- Kınal, F. (1963). "Ugarit Krallarının Tarihi". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8 (14), 14-23.
- Kınal, F. (1947). "Şuppiluliuma'nın Suriye Seferleri". *Belleten*, XI (41), 1-13.
- Kınal, F. (1956). "Eski Anadolu'da Kadının Mevkii". *Belleten*, XX (79).
- Klengel, H. (1992). *Syria: 3000-300 B.C. A Handbook of Political History*. Berlin: Akademia verlag.
- Koçak, K. (2013). "Bozkır Kültüründe Bakırın Ortaya Çıkışı ve İşlenmesi". *Cappadoccia Journal of History and Social Sciences*, 1, 36-41.
- Korkmaz, H. (2011). 2007-2008 Yıllarında Belentepe ve Mengefe Yöresindeki Sondajlarda Ortaya Çıkarılan Amphora Dipleri ve Mühürlü Amphora Kulpları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Sualtı Arkeolojisi Bilim Dalı.
- Kuhrt, E. (2009). *Eski Çağlarda Yakındoğu (M.Ö. 3000-330), C.I.* (Çev. Dilek Şendil). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kuruçayırılı, E. (2013). "M.Ö II. Binde Ticaretin İşleyişi". *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, 33, 58-73.
- Laffineur, R. (Ed.) (1991). "Maritime Matters in The Linear B Tablets", *Aegeum 7: Thalassa. L'egée Préhistorique Et La Mer*, , Liege: University De Liege, Liege.
- Landau, Y. A. (2010). *The Philistines and Aegean Migration At The End of The Late Bronze Age*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Laughlin, J. (2006). *Fifty Major Cities of The Bible*, London and New York: Routledge.
- Lipinski, E. (1977). "An Ugaritic Letter to Amenophis III Concerning Trade With Alasiya" (Kıbrıs Ticaretiyle İlgili III. Amenophis'e Bir Ugaritçe Mektup). *Iraq*, 39, No. 2, 213-217.
- Mcgeough, K. M. (2007). *Exchange Relationships At Ugarit*. Isd: Ancient Near Eastern Studies.

- Malbran-Labat, F. (2000). "Commerce At Ugarit" (Ugaritte Ticaret), The Mysteries of Ugarit: History, Daily Life, Cult. *Near Eastern Archaeology*, 63, No. 4, 195.
- Memiş, E. (1994). "Hitit Sarayında Kraliçelerin Rolü". *Belleten*, LVII, 221-223.
- Montgomery, J. A. (1935). "Ras Şamra Notes IV: The Conflict of Baal and The Waters"(Ras Şamra Notları 4: Baal ve Suların Çatışması). *Journal of The American Oriental Society*, 55, No. 3, 268-277.
- Moor, J. C. D. (1987). *An Anthology of Religious Texts*. New York: E.J. Brill.
- Olgun, H. (2014). "Ugarit Metinleri Çerçevesinde Baal Tapıcılığı ve İsrailoğulları'na Etkisi". *Milel ve Nihal İnanc, Kültür ve Mitoloji Araştırma Dergisi*, 11 (2), 7-34.
- Özkan, S. (1995). "Önasya'da Geç Tunç Çağı Ticaret Hayatında Hitit Devletinin Yeri", *Tarih İncelemeler Dergisi*, 10 (1).
- Papp, S. (2012). "Vasal". *İslam Ansiklopedisi*, (42, 531-534), Ankara: TDVİA.
- Pardee, D. (2002). "Ugarit Ritual Texts". *The Oriental Institute of The University of Chicago*, No: 172, 1-15.
- Peczynski, S. (2009). "The Sea People and Their Migration". *Presenting An Honors Thesis That Has Been Submitted to The Faculty of The Rutgers University History Department*.
- Peker, H. (2009). *Suriye Üzerindeki Hitit Hâkimiyetinin Kurulması: M.Ö. II. Binyılda Eski Yakındoğu'da Süper Güçler ve Küçük Devletler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Anabilim Dalı Hititoloji Bilim Dalı.
- Reckling, L. The Archaeology of Tell Ras Şamra. <https://www.lycoming.edu/schemata/pdfs/reckling.pdf>.
- Sarı, E. (2016). *Medeniyetler Tarihi*. Antalya: Net Medya Yayıncılık.

- Schniedewind, W. M., Joel H. H. (2007). *A Primer On Ugarit: Language, Culture and Literature*. Cambridge University Press.
- Segert, S. (1984). *A Basic Grammar of The Ugaritic Language*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Sever, H. (1990). “Asur Siyasi Tarihinin Ana Devreleri”. *AÜDTCF*, 34 (1-2), 251-265.
- Sevinç, F. (2008). “Hititlerde Yeraltı Dünyası”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (1).
- Simith, M. S.- Pitard, W. T. (2009). *The Ugaritic Baal Cycle Volume II*. London: Brill.
- Singer, I. (2012). *The Calm Before The Storm: Selected Writings of Itamar Singer On The Late Bronze Age in Anatolia and The Levant*. Society of Biblical Literature.
- Singer, I. (1999). “A Political History of Ugarit”. *Handbook of Ugaritic Studies*, 603-733.
- Sir Gavaz, Ö. (2007). *I. Şuppiluliuma Döneminde Suriye ve Mezopotamya İle İlişkiler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sir Gavaz, Ö. (2012). “M.Ö.14.Yüzyılda Hitit Vasalı Ugarit, Mısır ve Doğu Akdeniz”. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 140.
- Sir Gavaz, Ö. (2007). “Hitit İmparatorluğunun Suriye ve Yukarı Mezopotamya Ticaret Yolları Üzerindeki Hâkimiyet Politikası”. *İCANAS 38 Uluslar Arası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, 2819-2838.
- Sylvie, L. (2000). “Ugarit Between Egypt and Hatti”. *Near Eastern Archaeology*. 63, No. 4, 194.
- Şahin, H. A. (2012). “Asur Ticaret Kolonileri Çağı’nda (M.Ö. 1975-1725) Timelkiya Krallığı”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 121-131.

- Şeyhoğlu, İ. (2007). *IV Tudhaliya'nın Asur Devleti ve Suriye'deki Vasal Krallıklara Yönelik Politikası* (Yayımlanmış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- Şimşek F. (2012). *Mısır, Mezopotamya ve Anadolu'da Kadın (M.Ö. 6. Yüzyıla Kadar)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı.
- Taş, İ. (2008). *Hitit Kralı IV. Tudhaliya Asur Devleti'ne ve Suriye'deki Vasal Krallıklara Yönelik Politikası*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Taş, İ. (2008). "Hititlerde Ölçü Birimleri ve Bunların Hitit Metinlerinde Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme".*Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 1 (1), 73-90.
- Taş, İ. (2008). "M.Ö.13.Yüzyılda Kargamış Krallığında Görevli İki Hitit Memuru: Mâr Şarri (Dumu. Lugal) ve Lúkartappu".*Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 27 (43),95-177.
- Taş, İ. (2007). "Ugarit Kralı Ammiştamru İle Amurrulu Prenses Arasındaki Boşanma Davası ve Diplomatik ve Hukuksal Sonuçları".*Mısır-Hitit Ebedi Barış Antlaşması(Kadeş) ve Eski Önasya'da Barış Paneli*, 113-125.
- Taş, İ. (2012). "Hitit Kralı IV. Tudhaliya'nın Suriye Politikası".*38.İCANAS Uluslar Arası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildiriler*, VI, 3029-.3038.
- Taş, İ. (2015). " Geç Tunç Çağı'nda Doğu Akdeniz Bölgesindeki Deniz Ticaretinde Deniz Taşımacılığını İşler ve Aktif Hale Getiren Yönetim ve Kontrol Sistemlerinden Bahsedilebilir mi?" . TTK yayınları, 1 (13), 145-162.
- Toorn, K.V. D. (1996).*Family Religion in Babylonia, Syria and İsrail: Continuity and Changes in Forms of Religious Life*.New York/ Köln: E.J. Brill, Leiden.
- Tukin, C. (1996). " Girit". İslam Ansiklopedisi, (14, 85-93)Ankara: TDVİA.

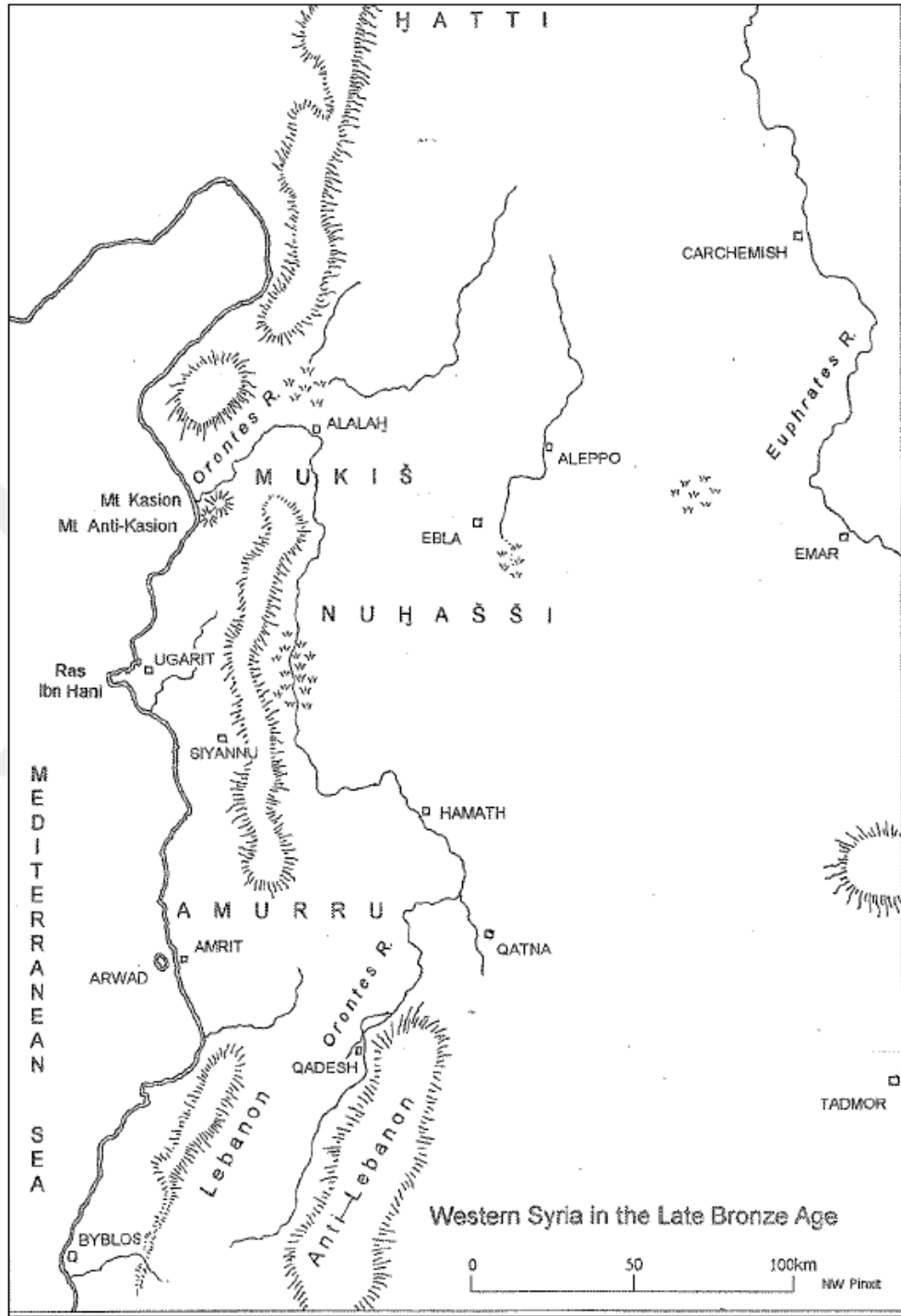
- Tüylü, D. (2014). Ugarit-Hitit İlişkileri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünal, A. (2005). Hititler Devrinde Anadolu III, İstanbul: Kanaat Matbaası.
- Vidal, J. (2006). “The Origins of the Last Ugaritic Dynasty”. *Altorientalische forschungen*, 33, I, 168-175.
- Vita, J-P. (1999). “The Society of Ugarit”. *Handbook of Ugaritic Studies*, 455-498, Boston/Köln: Brill Leiden.
- Watson, W. G.E., Wyatt, N. (1999). *Handbook of Ugaritic Studies*, Boston/Köln: Brill Leiden.
- Wiggins, S. A. (1993). “Old Testament Dagan in The Light of Ugarit, vetus Testamentum”. 43, 268-274.
- Wyatt, N. (2002). *Religious Texts From Ugarit*. Bloomsbury Academic.
- Yalçın, Ü. (2013). “Geç Tunç Çağında Küreselleşme”. *Aktüel Arkeoloji Dergisi*, 33, 44-57.
- Yalçın, Ü., Pulak, C., Slotta, R. (Ed.). (2006). *Myken Saray Merkezleri ve Devlet Sistemi, Uluburun Gemisi: 3000 Yıl Önce Dünya Ticareti*. Ege Yayınları.
- Yıldırım, E. (2012). “M.Ö. II. Binyılda Paylaşılamayan Topraklar: Kuzey Suriye”. *JASSS*, 5 (8), 1385-1406.
- Yıldırım, E., Pekşen O. (2013). “Üçüncü Arami Göçü’nün Anadolu’nun Güneydoğusuna Yaptığı Etnik ve Siyasi Etkiler”. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 31-55.
- Yılmaz, D. (2006). “Erken Tunç Çağı’nda Güneydoğu Anadolu’da Oda Mezar Geleneği”. *AÜDTCF*, 31.
- Yon, M. (2000). “Ugarit: 6,000 Years of History”. *Near Eastern Archaeology*, 63, No. 4, 186-189.

- Yon, M. (2000). "A Trading City: Ugarit and The West". *Near Eastern Archaeology*, 63, No. 4, 192-193.
- Yon, M. (2006). *The City of Ugarit At Tell Ras Şamra*, Winona Lake/ Indiana: Eisenbrauns.
- Young, G. D. (Ed.) (1981). *Ugaritic Retrospect: 50 Years of Ugarit and Ugaritic*. Usa: Eisenbrauns.
- Ziskind, J. R. (1974). "Sea Loans At Ugarit". *Journal of The American Oriental Society*, 94, No. 1.





HARİTALAR, TABLOLAR VE FİĞÜRLER



Harita 1: Ugarit ve çevresini gösteren harita. (Watson- Wyatt 1999)



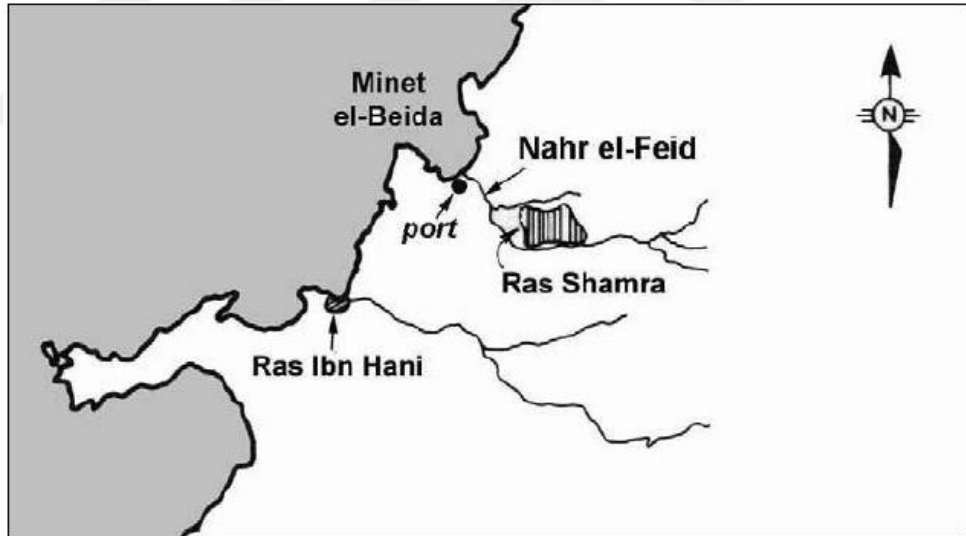
Harita 2: M.Ö 13.Yüzyılda Doğu Akdeniz Bölgesi ve önemli ticaret yolları. (Yalçın, 2013: 46)



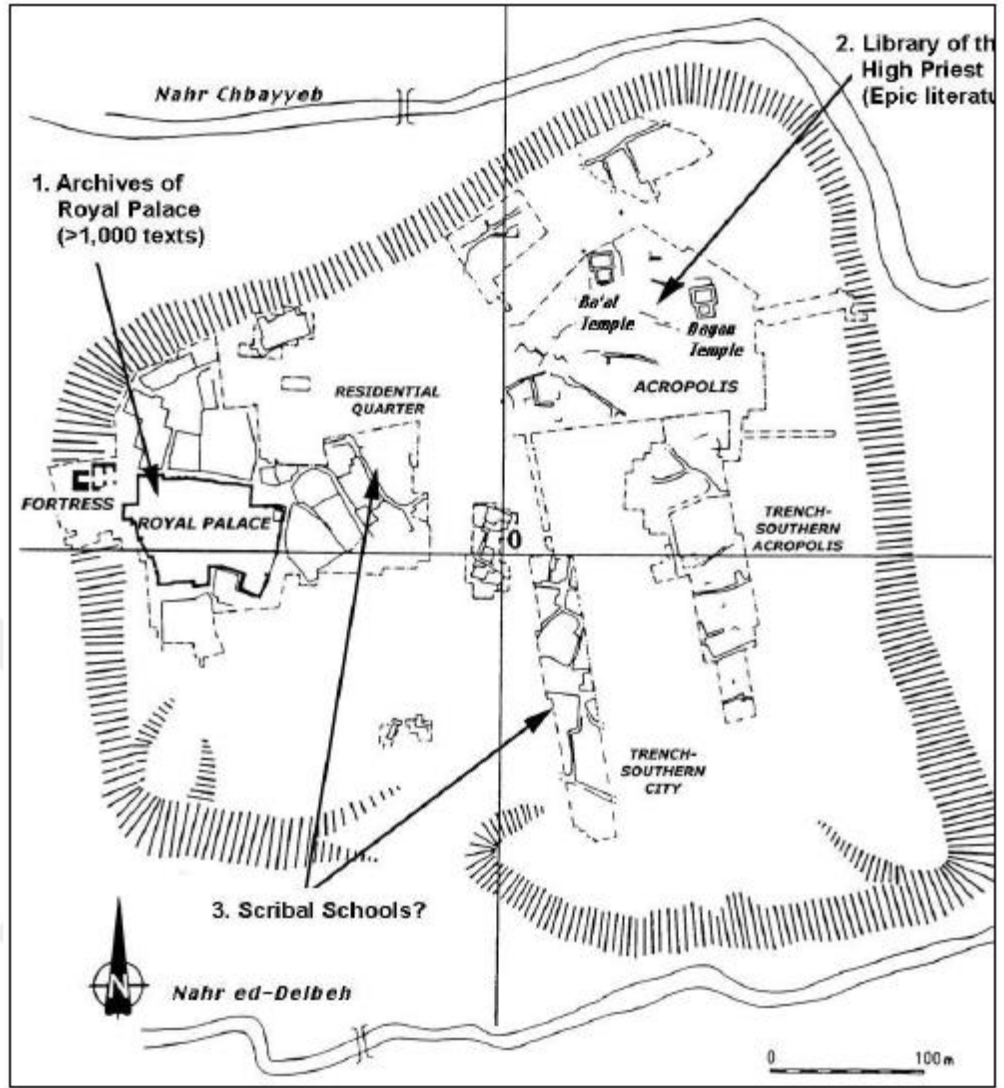
Harita 3: Doğu Akdeniz Bölgesinin Son Tunç Çağı'ndaki sınırlarını gösteren harita.
(Sandars, 1978)



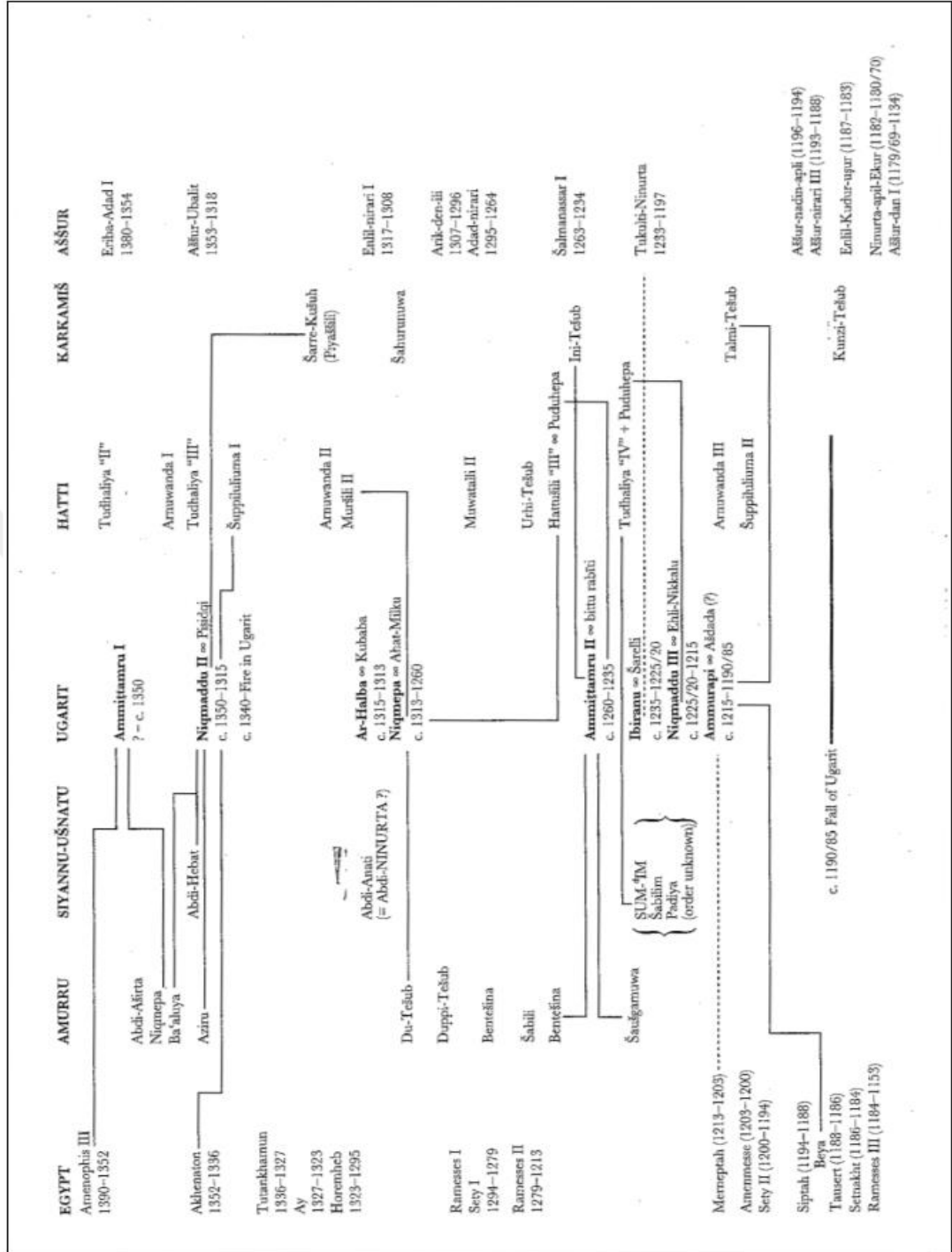
Harita 4: Çok geniş bir coğrafyayı içine alan Doğu Akdeniz ticaret. (Kuruçayırılı, 2013: 59)



Harita 5:Günümüzde Ras Shamra olarak bilinen Ugarit Kenti ve önemli limanları(Schniedewind- Hunt 2007)



Harita 6: Günümüz Ras Şamra Höyüğünün Planını Gösteren Harita.
(Schniedewind- Hunt 2007)



Tablo 1: 14. ve 12. Yüzyılları arasında Ugarit Kralları ve Çağdaşları

(Singer, 1999)

CHRONOLOGICAL TABLE

<i>Approximate dates B.C.E.</i>	<i>Life on the Ras Shamra tell</i>	<i>Level</i>	<i>Period</i>
Ca. 7500	First settlements; farming	V C	Pre-pottery Neolithic
Ca. 7000	Pastoralism; ceramics; stone architecture (rectangular rooms)	V B	Pottery Neolithic
Ca. 6000	Differentiated architecture; specialized crafts	V A	"Halaf" Chalcolithic
4th millennium	Appearance of copper	III C III B	"Ubaid"
Ca. 3000	City-type agglomeration, rampart; copper metallurgy	IIIA	Early Bronze Age
Ca. 2200	Abandonment		
Beginning of 2nd millennium	Arrival of Amorite population; urban development: temples (?), rampart)	II	Middle Bronze Age
Ca. 1650	Abandonment? temporary decline?		
Ca. 1600	New urban period	I	Late Bronze Age
14th-13th centuries: ? - ca. 1370 ca. 1370-1340/35 ca. 1340/35-1332 ca. 1332-1260 ca. 1260-1230 ca. 1230-1210 ca. 1210-1200 ca. 1200-1190/85	Kings of Ugarit (from texts): Ammistamru I Niqmaddu II Arhalbu Niqmepa Ammistamru II Ibiranu Niqmaddu III Ammunapi		
Ca. 1190/85	Destruction and abandonment, under attacks by the "Sea Peoples" (?)		
5th-4th centuries	Small settlement on the tell		Persian period
1st century	A few traces of occupation		Roman period

Tablo 2:Ras Şamra'nın Kronolojik Tablosu. (Yon, 2006)

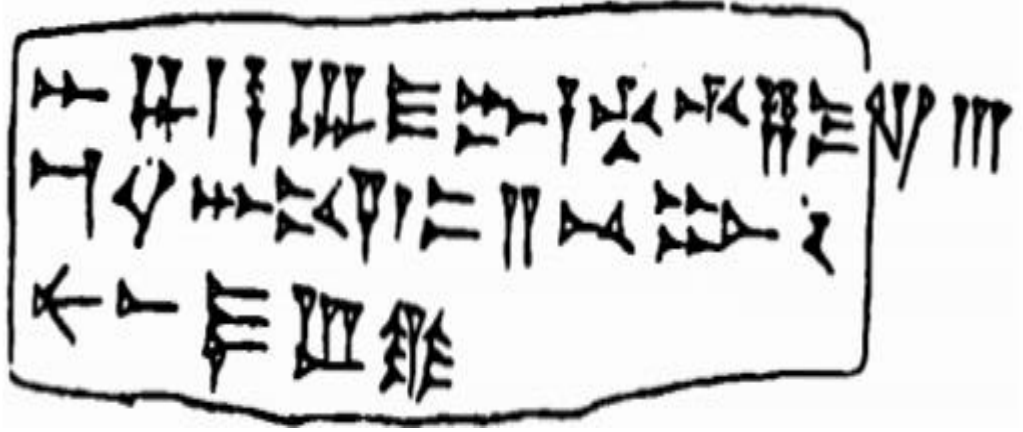


Fig. II: Ugarit Alfabetiyle Yazılmış Bir Tablet (Kuhrt, :397)



Fig. III: Ugarit Limanı Minel El-Beida'da Yapılan Kazılarda Bulunan Amfora²⁷ Grubu (M.Ö 13.yüzyıl sonu) (Kuruçayırılı 2013: 61)

²⁷ Amfora, iki kulplu olup taşınabilen, kilden yapılmış sivri dipli testi olup Antik dönemlere özgü bir çeşit Yunan Çömleği'dir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Korkmaz, 2011: 3.



Fig. IV: Tanrı Ba'al. (The National Museum of Damascus)

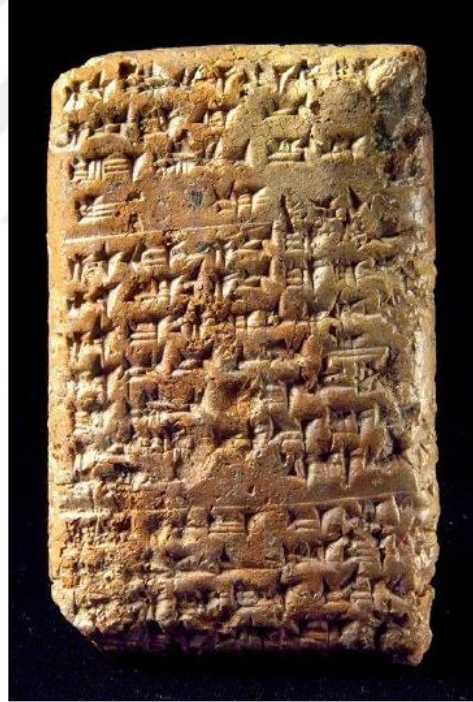


Fig. V: Çivi Yazısıyla Yazılan ve Ugarit Kralı Ammurapi'den Alaşıya Kralına Gönderilen Mektup. (The National Museum of Damascus)

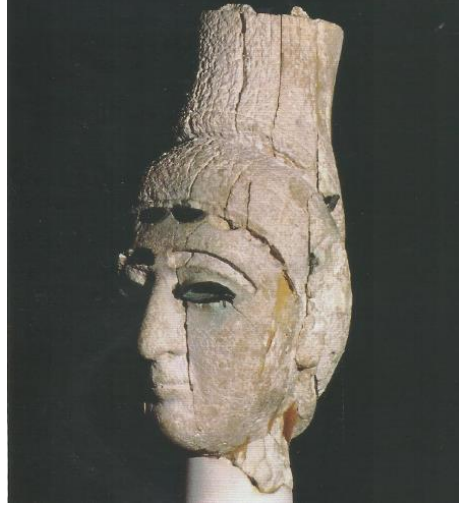


Fig. VI: Ras Şamra(Ugarit) Krallık Sarayında Bulunan M.Ö. 13. yüzyıla Ait Fildişi Erkek Başı
(Şam Arkeoloji Müzesi)



Fig. VII: Ugarit Yakınlarında Minet El- Beida'da Bulunan M.Ö. 13. Yüzyıla Ait Minos Etkili
Fildişi Pyksis Kapağı (Paris Louvre Müzesi)

ÖZGEÇMİŞ**KİŞİSEL BİLGİLER**

Adı, Soyadı: Serpil SEVİM KARTAL

Uyruğu: Türkiye (T.C.)

Doğum Tarihi ve Yeri: 10.04.1988/ Kahramanmaraş

Medeni Durumu: Evli

e-mail: sevimserpil44@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Doktora	Erciyes Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü	(Tez Aşaması)
Yüksek Lisans	Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü	(Tez Aşaması)
Yüksek Lisans	Erciyes Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü	2015
Lisans	Erciyes Üniv. Edebiyat Fakültesi	2012
Lise	Fatih Lisesi	2008

YABANCI DİL

İngilizce: 76,250

DİZİN

A

Alalah, 1, 9, 56
Alaşıya, 1, 12, 21, 43, 44, 48, 55, 75

B

Ba'al, 5, 75
bakır, 18, 21, 22, 43, 46, 47
Beyrut, 10, 12, 23, 24, 26
Biblos, 10, 12, 20, 21, 23, 24, 26
Byblos, 1

D

Doğu Akdeniz, III, VI, 1, 2, 6, 7, 9, 19,
21, 22, 23, 24, 25, 36, 41, 43, 47, 51,
53, 54, 56, 57, 61, 67, 68, 69

E

Emar, 9, 12, 22, 23, 25, 26, 37, 52, 55,
57

G

Geç Tunç Çağı, 3, 10, 46, 60
Girit, 7, 10, 11, 13, 14, 23, 27, 43, 46,
47, 51, 62

H

Halpa, 9, 23
Hitit, III, 2, 5, 7, 9, 10, 11, 12, 13, 19,
20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 33, 34, 36,
37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 47, 52, 53,
55, 56, 58, 60, 61, 62, 63

I

I. Şuppiluliuma, 2, 33, 34, 36, 42, 53, 61
I.Şuppiluliuma, 36, 41
II.Niqmadu, 41
Ini-Teşub, 37

K

Kadeş, 19, 24, 26, 37, 40, 41, 43, 53, 62
kalay, 11, 22, 47
Kargamış, 9, 25, 26, 37, 52
Kıbrıs, 1, 7, 8, 9, 12, 13, 19, 21, 22, 23,
24, 26, 27, 37, 43, 44, 45, 46, 47, 48,
51, 52, 55, 57, 58, 59
Kuzey Suriye, 1, 4, 8, 23, 24, 25, 27, 36,
37, 39, 47, 48, 51, 52, 53, 55, 63

L

Levant, 1, 8, 10, 13, 19, 25, 26, 27, 47,
51, 61

M

Mezopotamya, 1, 3, 7, 8, 10, 11, 13, 20,
22, 23, 25, 26, 27, 37, 39, 47, 51, 52,
53, 58, 61, 62
Mısır, 1, 2, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 19,
20, 22, 23, 24, 26, 27, 37, 39, 40, 41,
42, 43, 47, 51, 52, 53, 58, 61, 62
Minet El-Beida, 10
Mitanni, 43, 47

N

Niqmadu, 21, 34, 36, 41, 47

P

Puduhepa, 37

Tire, 5, 10, 12, 23, 24, 26

tüccar, 39, 52

Tyre, 5

R

Ras Şamra, III, IV, 1, 3, 4, 9, 50, 58, 60,
64, 70, 72, 76

S

Sidon, 10, 24, 26

T

Ticaret Yolları, III, 23, 57, 61

U

Ugarit, III, IV, V, VI, 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8,
9, 10, 11, 12, 13, 18, 19, 20, 21, 22,
23, 24, 25, 26, 27, 33, 34, 36, 37, 38,
39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48,
50, 51, 52, 53, 55, 57, 58, 59, 60, 61,
62, 63, 64, 66, 69, 71, 73, 74, 75, 76
Ura, 1, 2, 12, 13, 19, 21, 22, 38, 39

